

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2021-2022

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Denisa Zábranská

Postoje pěstounů k povinnému vzdělávání

Praha 2022

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Jindra Stříbrská, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2021-2022

BACHELOR THESIS

Denisa Záborská

Attitudes of Foster Parents for Compulsory Training

Prague 2022

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Jindra Stříbrská, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 19. 02. 2022

Denisa Záborská

Poděkování

Děkuji PhDr. Jindře Stříbrské, Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce a cenné rady, které mi poskytla.

Anotace

Bakalářská práce je na téma Postoje pěstounů k povinnému vzdělávání. Zabývá se rodinou a dětmi potřebující náhradní rodinnou výchovu. Rozebírá veškeré druhy náhradní rodinné výchovy a poté se podrobně zabývá pěstounskou péčí. Věnuje se důležité adaptaci pěstounů s dětmi, doprovázením pěstounských rodin a pěstounskými dávkami. Nejdůležitější je poslední kapitola teoretické části, která se zabývá povinným vzděláváním pěstounů. Ta obsahuje informace ke vzdělávání a výběr možných druhů vzdělávání.

V praktické části bakalářské práce je použit průzkum prostřednictvím dotazníkového šetření, kterým je zjišťován postoj pěstounů na jejich povinnost se vzdělávat ve výchově dětí. Dále jsou přidány rozhovory, které práci obohacují myšlenkami zkušených lidí a zjištěním pohledu profesionálů na povinné vzdělávání.

Klíčová slova

Adaptace, dítě, náhradní rodinná výchova, pěstounská péče, rodič, sociální pracovník, vzdělávání, vzdělávací plán.

Annotation

The topic of this bachelor thesis is Attitudes of Foster Parents for Compulsory Training. It deals with families and children who need substitute family care. It analyzes all types of substitute family care and then goes into detail with foster care. It deals with the important adaptation of foster parents with children, accompanying them and foster care benefits. The most important is the last chapter of the theoretical part, which deals with the compulsory training of foster parents. It contains information on training and a selection of possible types of training.

In the practical part of the bachelor's thesis, a survey questionnaire is used, which finds the attitudes of foster parents for their compulsory training in the upbringing of the children. Then there are interviews, which enrich the bachelor thesis with the ideas of experienced people and find the view of professionals for compulsory training.

Keywords

Adaptation, education, educational plan, foster care, parent, social worker, substitute family, the child.

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 RODINA	10
1.1 Historický vývoj rodiny	11
1.2 Výchovné problémy v rodině	12
2 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE.....	15
3 PĚSTOUNSKÁ PÉČE.....	21
3.1 Dlouhodobá pěstounská péče.....	23
3.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu	24
3.3 Portfolio pěstounských rodičů	25
4 ADAPTACE PĚSTOUNSKÉ PÉČE.....	28
4.1 Adaptace dítěte	29
4.2 Adaptace rodičů	31
5 SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE	32
6 DOPROVÁZENÍ PĚSTOUNSKÝCH RODIN	34
7 POVINNÉ VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNSKÝCH RODIN.....	35
7.1 Vzdělávací plán.....	37
7.2 Formy vzdělávání pěstounů	38
PRAKTICKÁ ČÁST	42
8 VÝZKUM	42
8.1 Cíl výzkumu.....	42
8.2 Výzkumné otázky a hypotézy	42
8.3 Výzkumný vzorek.....	43
8.4 Metodika výzkumu	43
8.5 Realizace výzkumu	45
9 ROZHOVORY	46
9.1 Rozhovor č. 1	46
9.2 Rozhovor č. 2	48
9.3 Rozhovor č. 3	50

10	DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	52
11	VYHODNOCENÍ EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ	61
	ZÁVĚR	64
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	65
	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	68
	SEZNAM PŘÍLOH.....	69

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je Postoje pěstounů k povinnému vzdělávání. Rozšiřuje se názor, že pěstouni si povinné vzdělávání neplní, a proto je velice důležité téma odborně zpracovat a zajistit reálné výsledky postoje k povinnému vzdělávání. Pěstounství je druh především citově náročné činnosti. Pěstouni si musejí být vědomi, že vychovávají děti, které je berou jako svůj vzor. Tyto děti potřebují mít kladný vzor, dostatek lásky, podpory a opory, ale také nastavená pravidla, aby byly úspěšné ve svém budoucím životě. Pěstouni se stávají rodiči, kteří se musí s dítětem adaptovat a získat si jeho důvěru. Je důležité, aby si pěstounské rodiny uvědomovaly, že výběr tohoto povolání opravdu není nic snadného. Je důležité si být 100 % jistí, aby po zjištění náročnosti nechtěli pěstounství rušit. Je nutná vědomost, že vzdělávání je opravdu důležité, protože v pěstounské roli není prostoru k chybování.

Cílem práce je zjistit, jaký mají pěstounské rodiny postoj k povinnému vzdělávání, co považují za klady a zápory. Zjistit, co rodiny motivovalo stát se pěstouny a jak obtížné bylo se s dětmi adaptovat a vytvořit citové pouto, jaký mají sociální pracovníci pohled na povinné vzdělávání pěstounů a jak poctivě tuto povinnost splňují.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Část teoretická je pojata z úhlu pohledu zaměřením se na biologickou rodinu. Jak by měla fungovat a k jakým dochází problémům, díky kterým se dítě ocitá v náhradní rodinné péči. Druhy náhradní rodinné péče jsou vysvětleny. Dále se práce zaměřuje na druh náhradní rodinné péče, kterým je pěstounství. V práci naleznete řádné vysvětlení pěstounské péče, její druhy i sociální zabezpečení. V neposlední řadě se bakalářská práce zaměřuje na vzdělávání pěstounů, které je velice důležité jako příprava pro pěstounství, ale také pro pěstouny, kteří se jimi již stali.

Praktická část práce obsahuje rozhovory se sociálními pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí, a také dotazníky pro samotné pěstounské rodiny. Díky tomu dochází ke zjištění dvou pohledů této problematiky, a to sociálních pracovníků a pěstounských rodin. Díky rozhovorům se sociálními pracovníci autorka naplňuje jeden z cílů praktické části, jejich vlastní názor na postoj pěstounských rodin k povinnému vzdělávání. Druhou a nejdůležitější částí cíle práce naplňují dotazníky pro pěstounské rodiny.

TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina je nejdůležitější a základní stavební jednotkou lidstva. Již od nepaměti je rodina stavěna na první místo. Moderní trend dnešní doby je přehodnocování priorit. Dnešní lidé mají na prvním místě kariéru. Chtějí si nejdříve zajistit kvalitní pracovní post, řádné bydlení, cestovat atd. a poté zakládat rodinu. Neuvědomují si, že čas běží rychle a na potomky už bývá často pozdě. I přes vměšování do společnosti mnoho moderních trendů se stále dokáže rodina udržet na prvním místě. V dnešní společnosti je rodina specifikována řadou funkcí, které by měla plnit. Jedná se o funkce „*biologicko-reprodukční, ekonomicko-zabezpečovací, emocionálně či kulturně-psychologickou a socializačně-výchovnou.*“¹ Na všem je možné nalézt negativa a v rodině tomu není jinak. Existují rodiny, které mají poruchu řady funkcí. Některé poruchy jsou méně závažné a dokáží je rodiny vyřešit společně. Ty jsou řazeny mezi „lehké“ poruchy. Velice často se v rodinách objevují poruchy „těžšího“ charakteru, s čímž si stávající rodina sama neumí poradit a je zde potřeba odborné pomoci. V těchto rodinách je velmi důležité dokázat si přiznat, že odborná pomoc je potřebná, bez níž často dochází k rozpadu manželství a z toho důvodu může nastat odložení dětí do dětských domovů, případně pěstounských péčí. Tyto problémy se v dnešní době týkají převážně mladých rodin. Mladí lidé stále častěji řeší běžné rodinné problémy rozchodem. Z tohoto důvodu hrají velkou roli pěstounské rodiny, které dříve nebyly běžné. V těchto rodinách se děti mají často lépe, než u svých vlastních rodičů. Protože lidé, kteří mají zájem být pěstouny, tuto činnost vykonávají z vlastní vůle, a tudíž mívají velice kladný vztah k dětem.

¹ DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. 1. vyd. Praha: Avicenum zdravotnické nakladatelství, 1986. s. 9. ISBN neuvedeno.

1.1 HISTORICKÝ VÝVOJ RODINY

Rodina byla vždy stavěna na první místo. Jednalo se tak i v historii. Avšak jako se vyvíjí doba (např. technologií), vyvíjí se i společenské hodnoty, měřítka, postavení. Rodina byla vždy považována za nejdůležitější, ale například láska ne. Dnes je vnímán život bez lásky jako utrpení, pokud není s partnerem, kterého nemilují. V dřívějších dobách se na první příčky nestavěla láska, ale majetek. Rodiče dětem vybírali budoucího manžela či manželku dle majetkových poměrů a nastávající snoubenci se nemuseli nikdy potkat, až na svatbě. I přes to v podstatě neexistovala rozvodovost. To je ale spíše spojeno s tím, že v dřívějších dobách rozvod znamenal vyloučení ze společnosti. Dnes si partneři svého budoucího manžela/ku vybírají sami, dle srdce, přes to je rozvodovost vysoká. Což je zapříčiněno tím, že dnešní generace nedokáže řešit problémy, nedokáží spolu komunikovat a raději se rozejdou.

Také rodiny měly své potomky velmi brzy, což je dnes opět naopak. Dnes partneři chtějí nejdříve cestovat a užívat si, poté si vybudovat kariéru, bydlení, zázemí atd. a na děti nezbývá čas. Rodiny byly zvyklé žít vícegeneračně. Tedy v jednom domě žili prarodiče, rodiče a další potomci. Dnes raději žije každá rodina sama a od vícegeneračního soužití se upustilo. Je možné ho nalézt pouze v malých vesničkách.

„Rodina byla v historii brána jako instituce, bez níž mohl jednotlivec existovat jen těžko. Bez příslušnosti k feudálnímu pánovi a bez příslušnosti k rodině neměl ve společnosti místo.“²

V dřívějších dobách bylo mnoho témat tabu. Rozvod byl jedním z těchto témat. Také ženy byly brány z dnešního pohledu jako „otrokyně v domácnosti“. Byly odsouzeny k starání se o děti, domácnost a manžela. Nebylo jim umožněno vzdělávat se, či pracovat na stejné úrovni, jako muž. V dnešní době se tvrdí, že již došlo k emancipaci žen, avšak není to úplná pravda. I dnes se setkáváme s případy, kdy muž je více odměněn i přes to, že se nachází na stejné pozici jako žena. Objevuje se to např. v učitelství. Učitelů, jakožto mužů je oproti ženám velmi málo a žáci tak nemají ve školství mužský vzor. Dostávají tak vyšší plat, aby do školství získali více mužů. Není to však tak jasně viditelné, jako dříve. Dalším z tabu tématem, bylo odkládání dětí.

² MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. s. 31. ISBN 80-86429-19-9.

Společnost se často domnívá, že v dřívějších dobách se to moc často nedělo. Což není pravda. Pouze se o tom nehovořilo. Pokud si rodina dítě adoptovala, nikdo o tom nevěděl. Umisťování do náhradní rodinné péče bylo minimální, a proto bylo velké množství dětí v dětských domovech.

1.2 VÝCHOVNÉ PROBLÉMY V RODINĚ

*„Rodina je primární skupinou, v níž se nejen od narození formuje osobnost dítěte, ale v níž prožíváme všechny fáze svého života. Nejprve se rodíme a vyrůstáme v rodině orientační a později zakládáme rodinu reprodukční.“*³ Orientační rodina jsou rodiče a jejich potomci. Potomci s touto rodinou často mívají vazby celý život a ve stáří svých rodičů jim pomáhají. Reprodukční rodina znamená, že potomci z orientačních rodin zakládají své vlastní rodiny a mají tak své vlastní potomky.⁴

Ideální rodina by měla zastávat důležité funkce, které ji definují. Avšak existují rodiny, které mají poruchy těchto funkcí.

Jedná se především o patologické jevy – nezaměstnanost, zadluženost apod., které se týkají rodin s určitými poruchami. Dále se může v rodinách objevovat domácí násilí na některém rodiči či dítěti. I přes to, co vše se v rodinách může odehrávat (i týrání dítěte), stále rodiče nechtějí, aby jejich dítě bylo odebráno nebo aby se jej vzdali.

Také existují matky, které své dítě porodily i kojily, ale nenalezly v sobě mateřský pud a dítě opustí nebo v horším případě týrají a dávají najevo, že ho nemají rády.⁵

Toto vše může vést k odebrání dětí, které se pak stávají opuštěnými.

Také je důležité upřesnit, kdo opuštěné dítě je. *„Opuštěné dítě je dítě, které se ne vlastní vinou ocitlo mimo vlastní rodinu, přičemž není naděje, že by se poměry v této vlastní biologické rodině v brzké budoucnosti nějak změnilo k lepšímu. Je proto žádoucí, aby společnost našla nejvhodnější způsob řešení jeho situace.“*⁶

³ HAVLÍK, R. a KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 67. ISBN 80-7178-635-7.

⁴ HAVLÍK, R. a KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 67. ISBN 80-7178-635-7.

⁵ MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. s. 64. ISBN 80-7178-304-8.

⁶ MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 18. ISBN 80-7178-637-3.

Velké množství rodin může být zachráněno, ale nejdříve si samy musejí uvědomovat, že mají problém a být rozhodnuty, že ho chtějí řešit, vyhledat pomoc odborníků a spolupracovat s nimi. Většinou s těmito rodinami spolupracují sociální pracovníci, či jiní proškolení profesionálové. S rodinou, která má problémy je možné pracovat tzv. mediací. Aby mediace byla úspěšná, musí mediátor sledovat pocity lidí, jako je vztek, smutek, strach či jiné negativní pocity. Mediátor je nesmí utěšovat ani vyvracet jejich názor, ale pouze metodou zrcadlení respektovat to, co říkají. Toto zrcadlení trvá tak dlouho, dokud klient nezačne pomalu upouštět od negativních emocí a zaměřovat je za pozitivní prožitky. Poté jsou klienti připraveni na vytvoření mediační dohody.⁷

Tímto způsobem se může předejít budoucímu odebrání dětí do ústavní výchovy. V opačném případě se dítě dostane do některých druhů náhradní rodinné péče.

PROBLÉMOVÁ RODINA

Problémové rodiny mají poruchy některých z funkcí, avšak ne v takovém měřítku, aby jim nebylo pomoci. Tyto rodiny své problémy dokáží řešit sami nebo pouze za krátkodobé pomoci odborníka. Poruchy v těchto rodinách neohrožují vývoj dítěte.⁸

FUNKČNÍ RODINA

„Tyto rodiny jsou charakteristické pevnou aliancí mezi rodiči, kterou žádný vnější vliv nedokáže trvale ohrozit.“⁹

Funkční rodina se vyznačuje rovnováhou mezi všemi členy. Navzájem se respektují a pomáhají si. V rodině se komunikuje o všech dobrých i špatných věcech. Pokud má některý člen rodiny nějaký problém, neostýchá se požádat o pomoc kohokoli v rodině.¹⁰

⁷ ŠIŠKOVÁ, T. *Průvodce rodinnou mediací*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 16. ISBN 978-80-262-1157-0.

⁸ DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. 1. vyd. Praha: Avicenum zdravotnické nakladatelství, 1986. s. 28. ISBN neuvedeno.

⁹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. s. 149. ISBN 80-86429-19-9.

¹⁰ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. s. 149. ISBN 80-86429-19-9.

DYSFUNKČNÍ RODINA

„Je chápána jako rodina, kde se vyskytují vážnější poruchy některých nebo všech funkcí, které bezprostředně ohrožují a poškozují rodinu jako celek, a zvláště vývoj a prospěch dítěte.“¹¹

Komunikace v těchto rodinách spíše nefunguje. Členové se mezi sebou hádají, nerozumějí si, procházejí stereotypem. Nepřiznávají si svůj problém, nedůvěřují si mezi sebou a neočekávají pomoc od druhého. Domácnost dokáží udržovat, avšak nepodílejí se všichni členové. Každý se rozhoduje sám za sebe, neexistuje kompromis.¹²

AFUNKČNÍ RODINA

V těchto rodinách se zaznamenává takové množství a velikost problémů, že rodina již jako rodina nefunguje a přestává se starat o své dítě nebo děti.

V tomto typu rodin již není nápravy a pomoc od žádného odborníka není možná. Zde je jediná možnost, kterou je dítě odebrat, jelikož přetrvávat v této rodině je pro něj zdravotně nebezpečné. Pokud se nenachází možnost svěřeni dítěte k příbuznému apod., je odebráno do ústavní výchovy a nachází se v dětském domově.¹³

¹¹ DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. 1. vyd. Praha: Avicenum zdravotnické nakladatelství, 1986. s. 28. ISBN neuvedeno.

¹² MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. s. 149, 150. ISBN 80-86429-19-9.

¹³ DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. 1. vyd. Praha: Avicenum zdravotnické nakladatelství, 1986. s. 28. ISBN neuvedeno.

2 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

Náhradní rodinná péče je velmi důležitý aspekt dnešní doby. Ve vyspělých státech západní Evropy již naplno využívají péče o odložené děti a ustupují od ústavně výchovné péče, např. dětských domovů, oproti České republice. Společnost si velice málo uvědomuje, že i přes pravdu velkého množství dětí v ústavěch není snadné pro tyto děti získat rodinu. Není to zaviněné malým množstvím zájemců o opuštěné děti, ale legislativními zákony, které Česká republika udává. Velké množství dětí umístěné v dětských domovech či jiných institucích, např. zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc, nebo kojeneckých ústavěch, nejsou tzv. právně volné.¹⁴

Právní volnost vysvětlujeme jako stvrzení rodiči, po uplynutí ochranné doby, která trvá šest týdnů od narození odloženého dítěte, že se svého dítěte vzdávají nebo musí být splněna doba, kdy rodič nejeví o dítě zájem. U novorozenců jsou to 2 měsíce a 6 měsíců u starších dětí. Tuto dobu nazýváme kvalifikovaný nezájem. Pokud je právní volnost splněna, dochází k soudnímu řízení, kdy jsou biologičtí rodiče vymazáni z rodného listu.¹⁵

Také dochází k dalším problémům, než je pouze právní volnost a tou je „vhodnost“ dítěte. Jsou mezi námi děti, které Česká republika označuje za nevhodné pro adopci a vhodné pouze pro pěstounskou péči. Jedná se o děti, které jsou starší, které mají zdravotní problémy nebo jsou jiného etnika. Také se v ústavěch nacházejí děti, které jsou obvykle společně se sourozenci, jejich rodiče o ně mají zájem, ale nemají vhodné podmínky pro jejich výchovu. Všechny tyto děti stát považuje za nevhodné pro adopci a týká se jich pouze pěstounská péče.¹⁶

Pěstounská péče velmi důležitá, nápomocná a potřebná. Avšak stejně tak důležité je osvojení a děti by neměly být rozlišovány na vhodné a nevhodné pro adopci a být tím určitým způsobem odlišovány. Každé dítě by mělo mít stejné možnosti. Mělo by mít možnosti získat svou adoptivní rodinu a žít tak v plnohodnotné rodině.

¹⁴ MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 12. ISBN 80-7178-637-3.

¹⁵ ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 15. ISBN 978-80-262-0065-9.

¹⁶ ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 16. ISBN 978-80-262-0065-9.

To neznamena, že pěstounská rodina není plnohodnotná. Po osvojení tyto děti získají rodiče zapsané v rodném listu, a tím jistotu rodiny, zázemí apod. kdežto v pěstounské rodině nemá dítě nikdy absolutní jistotu, že pěstoun pěstounskou péčí nezruší, či že se dítě bude muset vrátit k biologickým rodičům.

V České republice se nachází více možností, jak pomoci opuštěným dětem. Poznáváme 4 druhy náhradní rodinné péče. Jedná se o osvojení, poručenství, svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby a pěstounská péče. I přes to, že existuje více druhů náhradní výchovy, stále se věnuje největší pozornost adopci a hned poté pěstounské péči.

PORUČENSTVÍ

Poručníci mají nejčastěji v péči dítě, kterému rodiče zemřeli. Setkat se lze ale také s případy, kdy rodiče byli zbaveni rodičovské odpovědnosti. Pokud nastane jeden z těchto případů, vždy musí soud ustanovit poručníka. Soud tak rozhodne, kdo se poručníkem stane a poručníkovi vznikne povinnost se o dítě starat, vychovávat ho, být jeho zákonným zástupcem a spravovat jeho majetek.¹⁷

Stává se tedy pro dítě rodičem. Dítě ho musí poslouchat jako svého rodiče. Poručník přebírá funkci rodiče, jelikož plní veškeré jeho povinnosti vůči dítěti.

K poručenství také dochází v případech, kdy mají pěstouni v pěstounské péči dítě, které se stane právně volné. Pěstouni se stanou zákonnými zástupci dítěte. V rodném listě dítěte stále zůstávají biologičtí rodiče.¹⁸

Poručník, který osobně pečuje o dítě, má v tomto případě nárok na stejné hmotné zabezpečení, jako je dáno v pěstounské péči. Poručníkovi nevznikají práva a povinnosti, která jsou totožná s právy a povinnostmi rodiče a dítěte, pouze práva a povinnosti stanovené soudem. Soud stanovuje povinnost dítě vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek. Poručník je pod pravidelným dohledem soudu, a to především ve správě majetku dítěte, ale také se sleduje, jak splňuje výchovu dítěte.

¹⁷ ČESKO. Zákon č. 210 ze dne 11. září 1998 o rodině. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © [cit. 2021-12-25]. 1998. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-210#cast2>

¹⁸ ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 16. ISBN 978-80-262-0065-9.

Každý rok je poručník povinen podávat zprávy o osobě poručence. Pokud poručník rozhoduje v nějaké podstatné věci, která se týká dítěte, musí mít vždy schválení soudem.¹⁹

„Poručníci skládají vůči dítěti poručenský slib, ve kterém se zavazují k převzetí rodičovské zodpovědnosti a ke správě majetku dítěte.“²⁰

SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PÉČE JINÉ FYZICKÉ OSOBY

Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby, než je rodič, je méně častý jev. Nastává, pokud je to v zájmu dítěte. Tato forma bývá využívána, pokud se v blízkosti dítěte nachází příbuzná nebo blízká osoba, která má zájem se dítěte ujmout a je schopna se o něho postarat. Biologičtí rodiče jsou nuceni platit na dítě výživné, stanovené soudem. Soud dále stanoví práva a povinnosti pečující osoby k dítěti. Často se jedná o podobná ustanovení, jako v péči pěstounské.²¹

I přes to, že práva a povinnosti jsou si velice podobné s právy a povinnostmi pěstounské péče, nenáleží zde nárok na dávky pěstounské ani žádné jiné tomu určené. Jiná osoba tak má pouze výživné, které platí biologičtí rodiče a pokud jim toto výživné není možné stanovit, nemůže být dítě do této formy náhradní rodinné péče zařazeno.²²

OSVOJENÍ

V první řadě se považuje za důležité rozdělení a definici osvojení. Veškeré státem stanovené zákony, které upravují osvojení jako náhradní rodinnou péči, jsou dohledatelné v Zákoně č. 210/1998 Sb. o rodině § 63 - § 77.

¹⁹ MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 18. ISBN 80-7178-637-3.

²⁰ ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 16. ISBN 978-80-262-0065-9.

²¹ STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. *Svěření dítěte do péče jiné osoby* [online]. © [cit. 2021-12-25]. Dostupné z: <https://www.nahradnirodina.cz/svereni-ditete-do-pecce-jine-osoby>

²² STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. *Svěření dítěte do péče jiné osoby* [online]. © [cit. 2021-12-25]. Dostupné z: <https://www.nahradnirodina.cz/svereni-ditete-do-pecce-jine-osoby>

Dělení osvojení:

- „Zrušitelné – tj. adopce 1. stupně (prosté osvojení), je péče, kdy práva a povinnosti rodičů přecházejí na osvojitele, ale v rodném listu dítěte zůstávají uvedení původní rodiče dítěte. Prosté osvojení lze zrušit. Vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinou osvojením zanikají.
Tento typ osvojení je využíván, respektive je podmínkou, v případě přijetí dítěte mladšího jednoho roku, neboť nezrušitelně osvojit lze pouze dítě starší jednoho roku.“²³
- „Nezrušitelné – tj. adopce 2. stupně, je v praxi častěji využívána a od prosté adopce se odlišuje tím, že osvojitelé jsou zapsáni do rodného listu dítěte namísto rodičů. Osvojení jedince je podle zákona možné v případě, že je předpoklad, že toto osvojení bude plnit společenské poslání. O osvojení rozhoduje soud.“²⁴
„Toto osvojení nelze zrušit. Trvá tedy i tehdy, když se např. ukáže až později, že dítě trpí nějakou vývojovou poruchou nebo že chování tohoto dítěte je zcela v rozporu s představami nových rodičů či v rozporu se zákonem apod.“²⁵
- Mezinárodní – pokud se nedaří dítěti najít náhradní rodinu v zemi původu, zaměřuje se na hledání rodiny v cizině. Tento druh osvojení je upraven v Haagské úmluvě, která stanovuje postup osvojování do zahraničí. Určuje práva a povinnosti institucí, zaručuje anonymitu biologických rodičů a nařizuje signatářským státům, aby měly určený jeden orgán, který je za osvojení dětí odpovědný.²⁶

Osvojit je možné pouze dítě, kterému osvojení nijak neuškodí. Osvojenec musí být nezletilý, ve výjimečných případech lze osvojit zletilého. Musí být dodržen zákonem daný věkový rozdíl mezi osvojencem a osvojitelem.

Osvojení, nebo-li adopci, je převážně chápána stručnou formou, kterou lze specifikovat definicí níže.

²³ MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 33. ISBN 80-7178-637-3.

²⁴ MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 33. ISBN 80-7178-637-3.

²⁵ MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 15. ISBN 80-7178-637-3.

²⁶ MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 15. ISBN 80-7178-637-3.

„Adoptované dítě se stane mým vlastním. Mí rodiče se stanou jeho prarodiči, mí příbuzní se stanou příbuznými i mého adoptovaného dítěte. Budu vůči němu mít stejná práva a povinnosti jako vůči dítěti biologickému. Jediný rozdíl, který by byl, že dítě má odlišné DNA.“

Tato definice je společensky nejznámější a laiky nejvíce užívána, jelikož obecná informovanost je stručná, nevchází do odborně podrobné znalosti. Společnost je velice málo informována, že osvojit nelze každé dítě. Je dána věková hranice, kterou nelze překročit. Pokud bude chtít sourozenec adoptovat svého bratra či sestru, ve většině případů to nebude možné. Věková hranice přesně určená není, avšak musí být přiměřený věkový rozdíl, aby se osvojitel o osvojence dokázal postarat. Většinou se řídí věkovou hranicí 16 let. Není to však striktně dané a musí se vycházet dle vlastního uvážení.

Většina rodin, která z jakýchkoli důvodů nemůže nebo nechce mít biologické potomky, touží spíše po osvojení, jako po jednom z druhů náhradní rodinné péče. Nyní již není manželství jako podmínka osvojení. Avšak vzhledem k velkému počtu rodin, které nemohou mít své vlastní děti a jsou úplnými rodinami, tedy manželským párem, mají osamělí jedinci, neprovdané ženy a svobodní muži velmi malé šance, že pro ně stát najde vhodné adoptivní dítě.²⁷

Pokud se žena, která již má své biologické dítě nebo děti rozvede a opětovně provdá za nového manžela, ten může žádat o adopci dětí své ženy, čímž by získal veškerá práva a povinnosti k nim. Biologický otec musí s osvojením souhlasit, což se velmi často neděje i přes to, že o své děti nejeví zájem.²⁸

Největším rozdílem mezi osvojením a pěstounskou péčí je ten, že o pěstounskou péči usilují lidé, kteří jsou velice motivováni pomoci dítěti z dětského domova či z jiné instituce a zajistit mu rodičovskou péči. O adopci většinou usilují páry, které k tomuto rozhodnutí byly nuceny vnějšími vlivy, tedy neplodností. Nemají tak motivaci jako pěstounské rodiny, ale jsou k tomuto rozhodnutí „donuceny“ a společnost si může myslet, že z tohoto důvodu nemusejí být dobrými rodiči a nemusejí uspět jako

²⁷ MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 15. ISBN 80-7178-637-3.

²⁸ MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 15. ISBN 80-7178-637-3.

pěstounští rodiče. Ale opak je pravdou. Partneři, kteří nemohou mít vlastní děti, a proto se rozhodnou pro adopci, budou skvělymi rodiči. Tito lidé v rodičovské roli dají osvojení veškerou lásku, pocit bezpečí, hmotné zabezpečení a vše, co bude v jejich silách, ne-li ještě více. Protože budou vděční, že se mohou stát rodiči, i když ne vlastního dítěte. Budou to brát jako druhou šanci, i přes to, že to nebude tak, jak si původně plánovali. Jelikož tyto rodiny v sobě mají vypěstovaný rodičovský pud a jsou připraveny na rodičovskou roli.

Jediný problém, avšak pochopitelný nastává v tom, že tyto páry touží adoptovat dítě, které má velmi nízký věk, velmi dobrý zdravotní stav, ale také jim záleží na vzhledu, rase dítěte a inteligenci. Neuvědomují si, že dítě si své rodiče nevybírá a výmazem biologických rodičů z rodného listu se nic nezmění. Geny dítěti zůstávají.²⁹

Také je třeba mít na paměti, že biologičtí rodiče stále někde žijí, pravděpodobně i s dalšími potomky, tedy sourozenci a osvojenec má právo svou biologickou rodinu poznat, pokud o to bude jevit zájem.

Tito lidé mají vysoké nároky na budoucího osvojení a „vhodné“ dítě se jim těžko hledá.³⁰

V dnešní době je dítěti hledán rodič a ne naopak, jelikož v právním systému je dítě a jeho potřeby řazeno na první místo. Pokud pár úspěšně projde procesem stát se adoptivními rodiči, musí se na jejich přání brát zřetel.

Dokonalý člověk neexistuje, a proto ani dokonalé dítě.

Podmínky osvojení tak nemohou být splněny a hledání vhodného dítěte může trvat roky. Z tohoto důvodu žadatelé dosti často upravují své nereálné očekávání, žádosti ruší a dochází i k rozpadu manželství.³¹

²⁹ MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 17. ISBN 80-7178-637-3.

³⁰ MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. s. 33. ISBN 80-7178-304-8.

³¹ MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. s. 33. ISBN 80-7178-304-8.

3 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Matějček pěstounskou péči definoval jako:

„Pěstounská péče je zvláštní formou státem řízené a kontrolované náhradní rodinné výchovy, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali. Dítě se svěřuje do péče jedince nebo manželské dvojice.“³²

Pěstounskou péči lidé vykonávají z mnoha různých důvodů. Společným důvodem všech je touha nebo chtíč po dítěti. Tento důvod by měl být i povinností, jelikož si pěstouni musejí uvědomit, že dítě, které si vezmou do pěstounské péče, budou vychovávat mnoho let, ne-li do dospělosti. Je ale také možnost, že dítě bude v rodině pouze na určitou dobu. Tento druh pěstounství je nazýván jako pěstounská péče na přechodnou dobu. Tato forma není často využívána. Pěstouni chtějí do rodiny přijmout dítě, se kterým si vytvoří společný citový vztah a nebudou tedy za čas řešit loučení. Tato forma se nazývá dlouhodobá pěstounská péče. Dále existují lidé, kteří pěstounskou péči vykonávají především z důvodu pomoci opuštěným dětem, aby nevyrostaly v ústavu, ale měly rodinné zázemí. Tito lidé si berou do pěstounské péče např. novorozence, která nejsou právně volná, ale je velká pravděpodobnost, že právně volná budou. Do té doby se nacházejí v pěstounské péči u pěstounů na přechodnou dobu a po rozhodnutí soudu o právní volnosti si tyto děti osvojí přidělená rodina.

Pěstounská péče je převážně pro děti, které nejsou vhodné k osvojení. Jedná se o děti, které jsou již starší, mají nějaké zdravotní potíže, či jsou odlišného etnika, než by mohli být adoptivní rodiče. Pěstounství se od adopce dále liší tím, že pěstouni nemají rodičovská práva ani vyživovací povinnost vůči dítěti. Tyto povinnosti oproti adopci stále zůstávají biologickým rodičům, kteří zůstávají zapsáni v rodném listu.³³

„Pěstounská péče je smlouva mezi státem, který převzal dohled nad výchovou dítěte, a rodinou, jež toto dítě do výchovy přijímá. Pěstounská péče může být v individuálních rodinách, či skupinová v SOS vesničkách a podobných zařízeních.“³⁴

³² MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. s. 34-35. ISBN 80-7178-304-8.

³³ ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 16. ISBN 978-80-262-0065-9.

³⁴ ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 16. ISBN 978-80-262-0065-9.

Pěstounská péče není moderní formou náhradní výchovy, existuje již mnoho let. A jak pěstounská péče vypadala dříve? Pěstounská péče byla velice rozsáhlá, pěstounů existovalo hodně a v některých krajích se dokonce nacházely pěstounské kolonie. Pěstounská kolonie měla své tradice. Znamenalo to, že v jedné a v sousedních vesnicích bylo mnoho pěstounských rodin. Tyto rodiny měly v pěstounské péči dítě a po jeho vychování vždy přijaly dítě další. Pěstounství měly jako zaměstnání. Na pěstounské rodiny dohlížel tzv. pan řídící, což byly školy nebo starosta. Rozdíl oproti dnešní době byl v tom, že dříve mohly rodiny dítě, které měly v pěstounské péči, později adoptovat. Díky rozsáhlému šetření, které se v šedesátých letech odehrálo, bylo zjištěno, že děti, které byly nejdříve v pěstounské péči a až poté adoptovány, mají s náhradními rodiči nejlepší vztah. Od začátku byly obeznámeny s tím, že jsou adoptovány. Kdežto pokud děti náhodou přišly na to, že jsou adoptovány, nikdy to nebylo dobré pro jejich vztah s osvojiteli. V roce 1950 tehdejší vláda považovala rodinu za instituci, která by neměla pečovat o opuštěné děti. Pěstounskou péči zrušila a rozšířila dětské domovy. V dětských domovech skončily stovky dětí, což zajisté nebylo dobré rozhodnutí.³⁵

Děti by neměly být vychovávány pouze v ústavech. Nachází se tam velká skupina dětí, kterou má na starosti jedna teta (vychovatelka). Tato teta nemůže věnovat všem dětem tolik lásky, kolik si zaslouží a kolik potřebují. V rodinách mají děti stabilní zázemí, lásku, pocit bezpečí, zajištěné potřeby a je naplněno vše, co dítě pro svůj zdravý vývoj potřebuje. Proto je pěstounská péče i adopce velice důležitá. Děti potřebují mít rodiče.

Po roce 1989 se rozšířila dlouhodobá pěstounská péče. Stát bral za výhodu, když dítě bylo umístěno k pěstounům, kteří žili daleko od biologických rodičů dětí. Zamezil se možný kontakt s biologickými rodiči. Pěstouny podporoval symbolickými dávkami. Pěstounky byly brány jako ženy v domácnosti, jelikož nemohly chodit do zaměstnání z důvodu starání se o děti. Pěstounství proto vykonávali pouze lidé, kteří opravdu chtěli pomoci opuštěným dětem a starat se o děti bylo jejich poslání. V dnešní době není pěstounství nijak podceňováno. Je považováno za velmi významnou formu náhradní rodinné výchovy, a proto se tak k tomu také staví stát.³⁶

Pěstounská péče je uzavírána smluvní dohodou, ve které rozhoduje soud.

³⁵ MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. s. 11. ISBN 80-7178-304-8.

³⁶ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 13. ISBN 978-80-262-1020-7.

3.1 DLOUHODOBÁ PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Dlouhodobá pěstounská péče je nejtypičtější a nejvhodnější druh pěstounské péče. Existuje pěstounská péče individuální či skupinová. Individuální pěstounskou péči vykonává pěstoun či pěstounka a skupinová pěstounská péče je realizována v rodinách, kde jsou pěstouni oba partneři nebo pouze matky samoživitelky v tzv. SOS vesničkách.

V SOS vesničkách se nachází 10-12 domečků. V každém bydlí matka, která je pěstounstvím pověřena a vždy má v péči více dětí, obvykle 6 a více, aby se zachovali sourozenci pohromadě. Pěstounce vypomáhá pověřená osoba, která se nazývá teta.³⁷

„Manželé, pěstouni, přijímají do své rodiny, kde zpravidla již nějaké vlastní děti jsou, ještě další cizí dítě na vychování a dostávají k tomu určitý finanční příspěvek.“³⁸

Do dlouhodobé pěstounské péče spadá péče příbuzenská. Avšak od tohoto typu se často upouští, jelikož je pěstouny využívána. Je to z jistého pohledu velmi pozitivní způsob náhradní rodinné výchovy. Dítě, o které se jeho biologičtí rodiče nedokáží starat, neskončí v ústavní výchově, ale v prostředí, které znají, s lidmi, ke kterým mají utvořené citové pouto. Často se jedná o prarodiče nebo tetu či strýce. Dítě poté neutrpí tak velkou citovou újmu, jako kdyby bylo odebráno do ústavní péče, a je možné se vyhnout citové deprivaci. V některých případech dítě samo může chtít raději žít u příbuzných. Je to pro ně jakési „vysvobození“ a šance pro lepší způsob života. Tuto formu náhradní rodinné péče rodiny dokáží zneužívat. Jedná o sociálně nepřizpůsobivé občany, ale není to podmínkou. Prarodiče si žádají o pěstounskou péči svých vnoučat, kdy čerpají dávky a odměny pěstounů a děti nadále přetrvávají u svých biologických rodičů. Je proto potřeba důkladně prošetřit poměry a zjistit stav rodiny. Poté se rozhodnout, zda je příbuzenská pěstounská péče adekvátní.

Častěji se v rodině využívá svěřeni dítěte do péče jiné fyzické osoby. Jelikož je to nevhodnější forma rodinné výchovy pro příbuzné či blízké osoby. Poté zde nemůže vzniknout zneužívání sociálního zabezpečení.

³⁷ MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 16. ISBN 80-7178-637-3.

³⁸ LANGMEIER, J. a MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. 4. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2021. s. 346. ISBN 978-80-246-1983-5.

Pěstounská péče zaniká dovršením zletilosti, tedy 18 let věku, či rozhodnutím soudu, který ze zákonem stanovených důvodů může pěstounskou péči zrušit. Soudu může podat návrh o zrušení pěstounské péče jak dítě, tak pěstoun. Tento návrh podávají v případě, že se o dítě již nedokáží starat (hmotně jej zabezpečit), či pokud dochází k neshodám mezi pěstounem a dítětem. V takovém případě může podat návrh dítě.³⁹

3.2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU

Pěstounská péče na přechodnou dobu není mnoho využívána. Rozhodnutí, zda tento druh náhradní rodinné péče má více pozitiv či negativ je ve své podstatě nemožné. Dítě je díky této formě svěřeno rodině, což je určitě nutno považovat za pozitivní. Vždy je pro dítě, a hlavně pro jeho psychickou stránku a vývoj lepší, když je umístěno ve stabilní rodině, než v ústavním zařízení. Avšak je také velká pravděpodobnost, že si dítě na tyto pěstouny zvykne a vytvoří určité citové pouto. Dítě bude po nějakém čase nuceno z rodiny odejít, čímž jeho psychická stránka opět utrpí. Může mu to také připomenout situaci, kdy bylo odebráno matce, pokud se nejedná o novorozence. Což pro děti není vhodné. Do pěstounské péče na přechodnou dobu jsou vhodné převážně děti, u kterých se nepovažuje potřeba být v pěstounské péči dlouhodobě, je tedy velká pravděpodobnost, že brzy bude právně volné a bude tak moci být osvojeno. Čím déle se dítě nachází u pěstounů na přechodnou dobu, tím silnější citový vztah si s nimi budují.

„Pěstounská péče na přechodnou dobu je forma náhradní rodinné péče, která má po omezenou dobu zajistit péči o dítě, jehož rodina se z různých důvodů nemůže nebo nechce o dítě starat sama.“⁴⁰

„Jedná se o dočasnou péči o dítě, u kterého je vysoká pravděpodobnost rychlého trvalého řešení. V dlouhodobé formě náhradní rodinné péče – osvojení, dlouhodobá pěstounská péče nebo možný návrat do původní rodiny.“⁴¹

³⁹ ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 1. července 2021, občanský zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © [cit. 2021-12-25]. 2012. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>

⁴⁰ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 153. ISBN 978-80-262-1020-7.

⁴¹ ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 174. ISBN 978-80-262-0065-9.

Tato forma náhradní rodinné výchovy je nejvhodnější pro novorozence, kojence. Pokud by matka své dítě opustila ještě v porodnici, nemuselo by tak být svěřováno do kojeneckého ústavu, ale bylo by od narození v rodině. Mělo by pocit „matky“. I přes to, že se jedná o novorozence, vnímá, zda je milován, již v tak útlém věku. I rodiny musí být připraveny na to, že kojence brzy předají nové rodině, která se stane jeho trvalou.

Dítě by se mělo v rodině nacházet maximálně do 8 měsíců svého věku. Poté dochází k rozvoji separační úzkosti a dítě by tak velmi utrpělo citovou deprivací po přesunutí k adoptivním rodičům. Tento druh je úspěšný pro děti, jejichž rodiče dočasně nemohou zastávat rodičovskou funkci. Např. pokud jsou ve výkonu trestu, či dlouhodobě nebo opakovaně léčeni.⁴²

Pěstounská péče na přechodnou dobu nesmí trvat déle než jeden rok. Soud vždy dítě svěřuje pouze pěstounům, kteří jsou vedeni ve zvláštní evidenci pěstounů. Pěstounské rodiny na přechodnou dobu pobírají odměnu pěstounů nepřerušovaně.⁴³

„Pěstouny na přechodnou dobu jsou profesionálové, kteří poskytují velmi specifickou službu dítěti. Musejí úzce spolupracovat s dalšími profesionály i s rodinou dítěte. Poskytují dítěti na omezenou dobu stabilní a láskyplné prostředí a pomáhají se vyrovnávat s obtížnou situací krátkodobého pobytu v pěstounské rodině. V neposlední řadě musejí dítě připravit na návrat do rodiny.“⁴⁴

3.3 PORTFOLIO PĚSTOUNSKÝCH RODIČŮ

Stát se rodiči bohužel není nikterak náročný proces. Stačí, aby se dva lidé stali párem, i když v podstatě ani pár být nemusejí a zplodili dítě. Mohou to být lidé, kteří se k tomu i bez plánování dokáží postavit čelem, o dítě se postarat a dát mu veškerou lásku. Avšak také to mohou být lidé, které ovlivňují patologické jevy, ať už závislosti na drogách, gamblerství, či např. krádeže. Může se jednat o jakýkoli typ lidí, který není vhodný být rodičem.

⁴² ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 175. ISBN 978-80-262-0065-9.

⁴³ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 154. ISBN 978-80-262-1020-7.

⁴⁴ ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 155. ISBN 978-80-262-0065-9.

Může otěhotnět žena, která ví, že dítě nechce ani chtít nebude a když se rozhodne dítě nepřenechat státu, stará se o něj pouze, že musí. Tito lidé většinou nevědí, co jejich dítě dělá nebo s kým tráví čas, nezajímá je jeho prospěch ve škole či zda školu vůbec navštěvuje, nedává mu najevo žádnou lásku, pocit bezpečí ani jistoty. Tyto děti si odnášejí do budoucího života pocit, že jsou nechtěné a že rodiče zajišťují dítěti pouze střechu nad hlavou a jinak se musí spolehnout pouze samo na sebe. Může se jednat i o potravu. Tyto děti také častou kradou, aby si mohly koupit sladkost nebo hračku, kterou si moc přejí.

A proč tito lidé mohou mít děti a ti, kteří se chtějí stát pěstouny a pomoci tak opuštěným dětem nemusejí projít kompletními podmínkami pro stání se pěstouny a dítě jim tak nebude přiděleno? Systémem nemusí projít ani lidé, kteří již vychovali své vlastní děti.

Je podstatné naplnit kritéria, než se stanou pěstouny a je potřeba důkladně rodiny prověřit. Budou mít v dlouhé budoucnosti na starosti dítě. Dítě není hračka. Rodič je pro dítě velmi důležitý. Je pro něho vzorem a chování v rodině si dítě přivlastňuje a odnáší do budoucího života. Nasává informace, jak se rodiče chovají, ať už matka s otcem k sobě, či k nim jako k dětem a také k sourozencům. Věci, které jiní nepovažují jako normu chování, dítě považuje za naprosto normální a v dospělosti se tak chová také – k manželce, vlastním dětem, kolegům v práci apod. Rodiny se mohou na první dojem zdát jako slušné, vzdělané, plné lásky, kterou nemají komu předat, s dobrým zaměstnáním a celkově řečeno rodiče jako z učebnice. Avšak opak může být pravdou. Tito rodiče např. na děti nemusí mít kvůli zaměstnání čas, můžou být citově chladní nebo mohou tzv. „za zavřenými dveřmi“ provádět nelegální činnosti, hádat se a nemít tak milující partnerský vztah, či mnoho dalšího, co by způsobilo, že by nebyli správným vzorem pro dítě a v žádném případě vhodní, pro jeho výchovu a vývoj. To vše je možno i naopak. Partneři se na první pohled mohou zdát jako nevhodní pro výchovu dítěte. Ale oni pak mohou být těmi pravými rodiči pro opuštěné děti. Nikdy není dobré dát na první dojem, a proto je potřeba, aby rodina, která se chce stát pěstouny, byla důkladně prověřena a prošla psychologickými i zdravotními testy.

Aby se mohl člověk stát pěstounským rodičem, musí splnit určité podmínky. Těmi nejdůležitějšími jsou, aby měl trvalé bydliště na území České republiky, aby se prokázal znalostí staráním se o děti, a především takový člověk musí sám chtít vykonávat pěstounskou činnost. Osoby, které žádají o příbuzenskou pěstounskou péči či osoby, které mají k dítěti blízko, mají vždy u soudu přednost před pěstounem cizím. Dítě mohou mít v pěstounské péči oba manželé, nebo pouze jednotlivci.⁴⁵

Při výběru pěstounů se zaměřuje na:

- *„předpoklady k rodičovství a rodičovské kompetence,*
- *sociální integrace a fungování,*
- *osobnostní předpoklady.*“⁴⁶

Budoucí pěstouni musí prokázat, že se dokáží postarat o dítě v jakémkoli věku, že dítě dokáží vychovávat, socializovat a také milovat. Jsou věci, které se člověk nenaučí a i přes to, že už může být rodičem dětí vlastních, nemusí tyto funkce naplňovat. Např. emoce a pocity, které má v sobě rodič a které rodič dokáže vyvolat v dítěti. Budoucí pěstouni musí splnit zdravotní způsobilost, aby se o děti dokázali postarat fyzicky, a také musí mít v pořádku duševní stránku, aby se o dítě dokázali postarat i psychicky.

Dítě, které přichází do rodiny, často bývá psychicky nemocné, trpí syndromem CAN, lze na něm zaznamenat následky jeho životních zkušeností. Proto pěstoun, jakožto rodič musí splňovat výše jmenované předpoklady, aby se o dítě zvládl postarat, chápal jeho emoční stránku a uměl k dítěti přistupovat a chovat se k němu tak, jak je potřeba.

⁴⁵ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Formy náhradní rodinné péče* [online]. © [cit. 2021-25-12]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/formy-nahradni-rodinne-pece>

⁴⁶ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 49. ISBN 978-80-262-1020-7.

4 ADAPTACE PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Pokud se rodina rozhodne stát pěstounskými rodiči, prochází zdlouhavou cestou, než jim je dítě přiděleno. Když tento den nastane, prožívají mnoho emocí. Mezi první emoce se řadí radost, pocit štěstí, lásky, ale také pocit strachu a obav. I tyto negativní emoce jsou naprosto přirozené u každého člověka, který je zodpovědný a uvědomuje si, co role rodiče obnáší, natož pak začít dělat rodiče cizímu dítěti, se kterým si na sebe nejprve musejí vzájemně zvykat, sblížit se a získat důvěru. Rozdílné jsou pocity obav k získání do pěstounství dítě mladšího věku, novorozence nebo již dítěte staršího. S věkovým rozdílem dětí se pojí různé druhy adaptací a získávání důvěry. Dítě v každém věku má již naučené určité návyky ze své biologické rodiny nebo z ústavu. S novorozencem a batoletem je tato adaptace snazší. Pro pár měsíců staré dítě je pěstoun v jeho starším věku opravdu jako jeho rodič a je pro něho velice blízký. Rozdíl vzniká dle věku dítěte. Rozpoznávají se rozdíly u dětí ve věku např. 3 let a rozdíly u dětí ve věku např. 7 let. Děti do 3 let, které se nacházejí v kojeneckém ústavu, jsou zvyklé, že zde žijí ve větších skupinách dalších dětí stejného věku. Jsou naučeny, že mají pouze „tety“. U těchto tet, jelikož mají na starosti více dětí je vidno, že nemají dostatek času, aby se dokázaly každému dítěti věnovat zvlášť. I přes to, že se velice snaží, rodiče a rodičovskou lásku jim nikdy nemohou nahradit. Jsou tedy zvyklí, že není pozornost věnována jim samotným, ale všem dětem jako celku. Proto po příchodu do rodiny, kde nejsou žádné další děti, kde pěstouni hovoří přímo k dítěti, věnují se mu a starají se přímo a pouze o něho, tyto malé děti toto dlouho zpracovávají a trvá, než si navyknou.

Děti nacházející se v ústavní výchově kvůli popisovanému citovému strádání často trpí tzv. psychickou deprivací. Není pravidlem, že touto poruchou trpí pouze děti z ústavní výchovy. Dítě může vyrůstat u biologických rodičů, které o něho nejeví zájem a tato porucha jej postihne také. Avšak nejvíce zpozorovaná je právě u dětí v ústavní výchově, jelikož se jim nedostává mateřské lásky. Psychickou deprivaci můžeme stručně definovat jako ztrátu nebo nedostatek duševních potřeb.⁴⁷

⁴⁷ LANGMEIER, J. a MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. 4. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2021. s. 23. ISBN 978-80-246-1983-5.

Odborně jej Langmeier s Matějčkem definovali takto:

„Psychická deprivace je psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost k ukojení některé jeho základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.“⁴⁸

Náhradní rodinná výchova je nejdůležitější pro prevenci vzniku této poruchy. Pokud je dítě psychicky deprivováno, projeví se to až v jeho dospělém životě. Ústavní výchova nemůže být zrušena. Musí být stále funkční pro děti, pro které v momentální chvíli není možné sehnat jiný druh náhradní rodinné výchovy. Je však potřeba jej co nejvíce omezit a v nejvíce % se pokusit dítěti zajistit náhradní rodinnou výchovu (pěstounství).

Jelikož je adaptace těžká pro dítě i dospělého jedince, je vždy stanovena předpěstounská péče (v případě osvojení předadopční). Toto období trvá nejméně 3 měsíce, před rozhodnutím soudu, kdy je možné si ověřit, zda půjde vytvořit uspokojivý vztah mezi dítětem a pěstounem.⁴⁹

4.1 ADAPTACE DÍTĚTE

Každé dítě, každý člověk se rodí s čistým štítem jako nepopsaný list, tzv. tabula rasa. Je tedy pouze na rodičích nebo kýmkoli jiným, kdo dítě vychovává, jakou osobnost z něj utvoří.⁵⁰

Pro žádné dítě není nikdy snadné smířit se s nezájmem biologických rodičů. Starší děti se s tím potýkají aktuálně, mladší děti si to uvědomí, až vyrostou. Proto je potřeba, aby pěstounští rodiče dokázali biologické nahradit. Se staršími dětmi zajisté potrvá adaptace déle než s dětmi mladšími. Avšak nic není nemožné, a pokud se adaptace povede, pěstouni mohou dítěti pomoci překonat období ztráty biologických rodičů mnohem snadněji.

⁴⁸ LANGMEIER, J. a MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. 4. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2021. s. 26. ISBN 978-80-246-1983-5.

⁴⁹ MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 26. ISBN 80-7178-637-3.

⁵⁰ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. s. 163. ISBN 80-86429-58-X.

Pokud pěstouni přebírají novorozence, tráví s ním 1-3 dny v kojeneckém ústavu, aby si na sebe navykli, a také byly rodičům zodpovězeny důležité otázky, které mohou přicházet postupně. Se staršími dětmi je také lepší se nejdříve sejit a seznámit.

Některé děti nemají problém s kýmkoli ochotně odejít, jiné jsou opatrné a nedůvěřivé. Proto je dobré se s dítětem nejdříve seznámit v ústavu. Dítě by také mělo být připravováno na příchod pěstouna.⁵¹

Pro děti je příchod do nové rodiny velký šok. Ať přicházejí z dysfunkčních rodin, či dětských domovů, nejsou připraveny na normální život a neznají způsob tohoto života. Je potřeba vysvětlovat dítěti věci, které jsou považovány jako samozřejmost. Nesmí se předpokládat, že to, co je pro člověka normální, bude pro dítě také. Je důležité najít metodu, která bude vyhovovat celé rodině a sdělovat dětem např. základní pravidla.⁵²

Vytvoření vztahu s dítětem je velice zdlouhavý proces, který časově překonává adaptační fázi. Je pro něj velice důležité trávení společného času. Společný čas by měl být v takovém množství, aby byl uzpůsobený věku dítěte a vyhovoval oběma stranám. U mladších dětí je strávený společný čas v mnohem větší míře než u dětí starších, které by samy měly říci, jak jim to vyhovuje. Je důležité, aby pěstouni děti seznámili s okolím, ve kterém žijí, naučili je orientovat se na důležitých místech. Také je důležité seznámit je s domácností i rodinnými příslušníky. Dítě by mělo pociťovat, že do rodiny patří.⁵³

Fáze adaptace dítěte:

1. „*poznávání*,
2. *uvolnění*,
3. *přijetí*.“⁵⁴

⁵¹ ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 36-37. ISBN 978-80-262-0065-9.

⁵² ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 38. ISBN 978-80-262-0065-9.

⁵³ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 66,67. ISBN 978-80-262-1020-7.

⁵⁴ ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 40. ISBN 978-80-262-0065-9.

4.2 ADAPTACE RODIČŮ

Biologičtí rodiče, aby své dítě přijali, by si měli být v podstatě celý život jistí, že jednou chtějí mít svého potomka. Člověk si postoj k rodinnému životu utváří od dětství a dále celý život, dokud nezjistí, že bude mít potomka vlastního. Tyto pocity si člověk utváří socializací, pohledem na vlastní rodinu – rodiče a sourozence, ale také se svými přáteli již od předškolního věku. Podle života člověka se utváří rodičovský pud v něm.

Ne každý člověk tento rodičovský pud vlastní, a přesto se může snadno stát, že přivede na svět svého potomka. Tyto děti poté často končí v náhradní rodinné péči. Rodiče, kteří žádají o adopci nebo pěstounství tento pud mají a ne malý.

I přesto, že se jedná o dospělé lidi s určitou rozumovou úrovní, adaptace s novým dítětem je pro ně těžká.

Pěstouni jsou přizváni k pohovoru, kde zjistí životní osud dítěte, jeho zdravotní i psychický stav. Poté zvažují, zda takové dítě přijmou.⁵⁵ Díky tomuto jsou pěstouni vždy plně rozhodnutí udělat vše pro to, aby se na sebe s dítětem vzájemně adaptovali.

Fáze adaptace pěstounů:

1. „*nadšení*,
2. *rozčarování*,
3. *smíření*.“⁵⁶

Pěstouni jsou pro děti tzv. záchranou před ústavní výchovou. Děti si toto uvědomují, i když je pro ně těžké překonat ztrátu rodičů, pocit, že jsou svými rodiči nechtěny. Potřebují čas, který dětem pomůže toto období překonat a začnou se nanovo radovat, smát se, hrát si a být běžnými dětmi. Pěstouni jim dokáží nahradit lásku biologických rodičů často mnohem více. Je proto tedy nutné si uvědomovat, že matka nutně nemusí být žena, která dítě porodila, ale žena, která se o dítě starala a dávala mu svou lásku. Může být pro dítě více maminkou než matka biologická. Stejně tak otec, nemusí nutně být muž, který dítě zplodil, ale otec, který se o dítě staral i přesto, že není biologický. Může být více dítěti tatínkem než právě rodič biologický.

⁵⁵ MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 25. ISBN 80-7178-637-3.

⁵⁶ ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 41. ISBN 978-80-262-0065-9.

5 SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Sociální zabezpečení je nazýváno jako tzv. podpora státu. Podpora se poskytuje rodinám, které potřebují pomoci z finančního hlediska, hmotného hlediska či odborné pomoci. Nejčastěji jsou pod pojmem podpora státu neboli sociální zabezpečení představovány sociální dávky. V České republice existuje rozmanité množství státem poskytovaných sociálních dávek. Jsou určeny pro osoby, které se z nějakého důvodu dostaly do tíživé životní situace a potřebují okamžitou či dlouhodobou pomoc.

Podmínky dávek pěstounské péče spravuje zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí.

Rozlišujeme dávky:

1. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Tato dávka je určena pro nezaopatřené děti svěřené do pěstounské péče. Není zde podmínka zletilosti. Nejdéle však do 26 věku dítěte, pokud stále žije s pečující osobou a soustavně se připravuje na budoucí povolání (studuje). Je vyplácena osobě pečující.⁵⁷

Pokud je dítě příjemcem sirotčího či invalidního důchodu, jehož částka převyšuje dávku příspěvku na úhradu potřeb dítěte, nevzniká mu nárok. Pokud dítě pobírá některý z výše jmenovaných důchodů a ten činí nižší částku, než je poskytovaná dávka, je dítěti příspěvek na úhradu potřeb dítěte schválen, avšak spočítán pouze v takové výši, aby s důchodem, který dítě pobírá, finančně nepřesahoval nabízenou dávku.⁵⁸

„Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte činí:

- 4950 Kč pro dítě ve věku do 6 let,
- 6105 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let,
- 6985 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let,
- 7260 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let.“⁵⁹

⁵⁷ NOVOTNÁ, V. a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*. 1. vyd. Anag, 2014. s. 346. ISBN 978-80-7263-914-4.

⁵⁸ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 99. ISBN 978-80-262-1020-7.

⁵⁹ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 1. února 2022 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © 1999. [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359?text=d%C3%A1vky+p%C4%Bstounsk%C3%A9+p%C3%A9%C4%8De#cast5>

2. Odměna pěstouna

Tato dávka vzniká, pokud dítě nemá po dosažení zletilosti nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte z důvodu užívání důchodu. Pokud jsou v evidenci oba manželé, nárok na dávku má pouze jeden z nich.⁶⁰

3. Příspěvek při převzetí dítěte do pěstounské péče

Nárok vzniká každé osobě, která převzala dítě do pěstounské péče.

„Výše příspěvku:

- do 6 let 8000 Kč,
- od 6 do 12 let 9000 Kč,
- od 12 do 18 let 10000 Kč.⁶¹

4. Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Na tuto dávku má nárok pouze osoba, která má v pěstounské péči nejméně 3 děti. Výše příspěvku je 70 % pořizovací ceny nebo výdajů na opravu motorového vozidla. Částka nesmí přesáhnout 100 000 Kč.⁶²

5. Příspěvek při pěstounské péči

Jedná se o novou dávku, která vznikla v lednu roku 2022. Vzniká při nezprostředkované pěstounské péči (tedy příbuzenství).⁶³

⁶⁰ NOVOTNÁ, V. a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*. 1. vyd. Anag, 2014. s. 351. ISBN 978-80-7263-914-4.

⁶¹ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 1. února 2022 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © 1999 [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359?text=d%C3%A1vkvy+p%C4%Bstounsk%C3%A9+p%C3%A9%C4%8De#cast5>

⁶² ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 1. února 2022 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © 1999 [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359?text=d%C3%A1vkvy+p%C4%Bstounsk%C3%A9+p%C3%A9%C4%8De#cast5>

⁶³ ÚŘAD PRÁCE. *Dávky pěstounské péče a zaopatřovací příspěvky* [online]. © [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/davky-pestounske-pece-a-zaopatrovaci-prispevky1>

6 DOPROVÁZENÍ PĚSTOUNSKÝCH RODIN

Na každou pěstounskou rodinu dohlíží sociální pracovnice, která rodinu navštěvuje. Tyto návštěvy musí být v souladu se zájmy dítěte, ale i celé rodiny. Zprvu rodinu navštěvuje každé 3 měsíce, později jednou za půl roku. Sociální pracovnice však není schopna zajistit vše, co pěstounská rodina potřebuje, proto je vedena také jinými odborníky (psychologem, či neziskovými organizacemi, např. Diakonie ČCE).⁶⁴

Sociální pracovnice má rodinu přidělenou již v počátcích, když se chtějí pěstouny stát. Je důležité, aby mezi těmito osobami vznikla vzájemná důvěra. Časté je mlčení pěstounů sociálním pracovnícím, což není správné. Jejich vzájemná spolupráce je nejdůležitější právě pro dítě.

Doprovázení pěstounských rodin je jakási pomoc, podpora a také kontrola rodiny ze strany státu.

Důležité je vytvoření vztahu a důvěry nejen k pěstounům, ale také k dětem. Sociální pracovnice se o děti zajímají, zjišťují jejich zájmy, povídají si s nimi. Je důležité, aby sociální pracovnice mluvily jak s dětmi, tak rodiči neformálně, uvolněně, mluvou co nejpodobnější té jejich. Tím se odbourá pocit autority a odbornosti a vznikne osobní a přátelský vztah.⁶⁵

Skládá se ze 3 částí:

- podpora pěstounů – pravidelné setkávání s klienty doma i mimo domov, projednávání jakýchkoli změn v rodině, zvyšování kompetencí, hledání služeb pro dítě, pomoc při řešení životních situací,
- podpora dítěte – důležité navázat s dítětem vztah, pomoc při naplňování potřeb dítěte,
- podpora rodiny jako celku – sociální pracovník podporuje i nejbližší sociální okolí rodiny.⁶⁶

⁶⁴ MATEJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 47. ISBN 80-7178-637-3.

⁶⁵ BERG, K. I. *Posílení rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. s. 99. ISBN 978-80-262-0500-5.

⁶⁶ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 84. ISBN 978-80-262-1020-7.

7 POVINNÉ VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNSKÝCH RODIN

Pedagogika je úzce spojena s andragogikou, tedy vzděláváním dospělých. Pedagogiku jako vědu nelze snadno definovat, jelikož každý autor užívá definici odlišnou. Také obyčejní lidé si pod pojmem pedagogika představí odlišnosti. Mohou si představit, že pedagogika je vzdělávací obor, který se vyučuje na pedagogických fakultách nebo že se pedagogika zabývá učením dětí, celoživotním učením a podobně.

Nejblíže užívaná definice je uvedena v andragogickém slovníku. Je nečastější či nejpodobnější definicím ostatním. Tvrdí, že pedagogika je věda, která se zabývá vzděláváním a výchovou dětí, dospělých i seniorů v různých etapách života. Není teda zaměřena pouze na školské instituce.⁶⁷

Pedagogika, stejně jako jiné vědy se dělí na řadu subdisciplín. Mezi tyto subdisciplíny je řazena také andragogika. „*Andragogika se zabývá veškerými procesy a souvislostmi učení a vzdělávání dospělých.*“⁶⁸

Pedagogika položila své základy již ve starověku a středověku, kdy byly založeny různé způsoby výchovy, např. spartská či athénská. Nejvíce se začal pedagogikou zabývat Jan Amos Komenský. Ten rozebírá spoustu témat a výzkumů ve svých odborných knihách. Andragogika je od pedagogiky odvozena, avšak není tak proslulá. Aktuálně název andragogika neznají ve všech zemích. V některých zemích jsou si vědomi definice, avšak název jim nic neříká, v jiných nejsou obeznámeni ani s jedním.

První použití pojmu andragogika se přikládá německému učiteli Alexanderu Kappovi, který ve svém díle užil kapitolu nazvanou Andragogika, nebo-li vzdělávání v dospělém věku.⁶⁹

„*Vzdělávání dospělých je vzdělávací proces, který zahrnuje veškeré vzdělávací aktivity uskutečněné dospělými jedinci v rámci formálního i neformálního vzdělávání.*“⁷⁰

⁶⁷ PRŮCHA, J., VETEŠKA, J. *Andragogický slovník*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014. s. 212. ISBN 978-80-247-4748-4.

⁶⁸ PRŮCHA, J., VETEŠKA, J. *Andragogický slovník*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014. s. 39. ISBN 978-80-247-4748-4.

⁶⁹ VETEŠKA, J. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 16. ISBN 978-80-262-1026-9.

⁷⁰ VETEŠKA, J. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 88. ISBN 978-80-262-1026-9.

Formální vzdělávání spadá do vědního oboru pedagogiky. Jedná se o vzdělávání ve školských institucích. Tedy o předškolní vzdělávání, školní a vysokoškolské. Oproti vzdělávání neformálnímu, který je chápán jako andragogika. Neformální vzdělávání se může vysvětlit jako souhrn vzdělávacích aktivit, které se odehrávají mimo školská zařízení. Výstupem po splnění tohoto typu vzdělávání jsou certifikáty. Neformální vzdělávání bývá členěno do tří oblastí. Jedná se o profesní vzdělávání, zájmové vzdělávání a občanské vzdělávání.⁷¹

Dospělí již nemají jako děti a mladiství povinnost vzdělávat se, proto musí mít silnou motivaci, aby vzdělávání, pro které se sami rozhodli, dokončili. Pěstouni mají státem nařízené povinné vzdělávání, které musí splnit. I ti ale musí mít dostatečnou motivaci, pro výkon pěstounské péče, a také vzdělávání s tím spojené.

„Důvody účasti dospělých na vzdělávání:

- 1. orientované na cíl,*
- 2. orientované na aktivitu,*
- 3. orientované na učení.“⁷²*

Cílovými skupinami, na které je vzdělávání dospělých zaměřeno, jsou lidé znevýhodnění či riziková, senioři, pracovníci na specifických pozicích a lidé ve specifických sociálních rolích.⁷³ Je zřejmé, že pěstounské rodiny jsou účastníci orientovaní na cíl. Jejich cílem je splnění povinného počtu hodin vzdělávání a obohacení myslí o tématech, které jim jsou užitečné pro výchovu dětí.

Pěstouni jsou povinni projít si vzdělávacím systémem již před začátkem výkonu pěstounské péče. Zde se naučí potřebné znalosti a dovednosti, které jako náhradní rodiče potřebují, a také je vzdělávací systém připraví na výkon profese pěstouna.

Poté, co jsou odborně a vědomostně připraveni, stát se pěstouny a je jim nalezeno vhodné dítě, je potřeba, aby si každý rok plnili povinné, státem nařízené vzdělávání.

⁷¹ DVOŘÁKOVÁ, M., ŠERÁK, M. *Andragogika a vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2016. s. 109. ISBN 978-80-7308-694-7.

⁷² DVOŘÁKOVÁ, M., ŠERÁK, M. *Andragogika a vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2016. s. 123. ISBN 978-80-7308-694-7.

⁷³ DVOŘÁKOVÁ, M., ŠERÁK, M. *Andragogika a vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2016. s. 81. ISBN 978-80-7308-694-7.

Dále se obohacovali o informace důležité k výkonu pěstounství. Toto vzdělávání je již účelnější, jelikož je zaměřené na téma, které pěstoun aktuálně řeší.

Pěstounské rodiny si při povinném vzdělávání procházejí školením a tréninky. Tento typ učení je vhodný pro účastníky, kteří naučené znalosti využijí v budoucím životě. Účastníci by měli být schopni v reálném životě samostatně využívat modelové situace a zážitky z kurzů.⁷⁴

7.1 VZDĚLÁVACÍ PLÁN

Pěstouni jsou povinni se pro výkon jejich funkce vzdělávat v rozsahu 24 hodin ve 12 po sobě jdoucích měsících. Sociální pracovníce, které je doprovází, vždy sestaví vzdělávací plán, ve kterém si pěstouni vybírají témata, ve kterých se chtějí vzdělávat. Tato myšlenka je velice atraktivní, jelikož každý pěstoun má v pěstounské péči dítě jiného věku, dítě s jinou psychickou poruchou, dítě s jiným životním příběhem a jiným traumatem. Každý pěstoun tak uváží, v jakém tématu se potřebuje vzdělávat, aby dokázal být pro pěstounské dítě správným rodičem, vzorem a oporou. Sociální pracovník, který s rodinou spolupracuje, poté s pěstouny o vybraném tématu hovoří, konzultuje ho s nimi a doporučuje jim, která forma vzdělávání je pro jejich vybrané téma nejvhodnější.

Při sestavování vzdělávacího plánu by měly být zohledněny předchozí zkušenosti pěstounů a zaměřit se na specifika pěstounských dětí tak, aby pěstounům pomohl v péči. Také je při sestavování vzdělávacího plánu potřeba zohlednit formu vzdělávání, která rodině vyhovuje. forem vzdělávání je již v dnešní době velké množství, stejně jako témat vzdělávání a každá rodina si tak najde to, co je pro ni ideální.⁷⁵

Pokud si pěstoun nedokáže určit oblast, ve které by se chtěl vzdělávat, nastupuje sociální pracovník, který pěstounovi pomáhá mapovat situace, ve kterých se potřebná oblast objeví.

Veškeré oblasti vzdělávání pěstounů se točí okolo dětí, které mají v pěstounské péči. Při rozhovoru s pěstouny vyplyne oblast, ve které by byla potřeba pěstouna vzdělávat.

⁷⁴ PLAMÍNEK, J. *Vzdělávání dospělých*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014. s. 42. ISBN 978-80-247-4806-1.

⁷⁵ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 81. ISBN 978-80262-1020-7.

Oblasti se dají snadno odvodit od toho, jaká má být pěstoun osobnost a co dítě v pěstounské péči potřebuje. Zajisté by se jednalo o zdokonalování se ve výchově, citové angažovanosti a péči o pěstounské dítě. Se společnou adaptací také závisí společné fungování pěstouna a dítěte. A v neposlední řadě nesmí pěstoun zapomínat na svou osobu a může se tak osobně rozvíjet v různých oblastech. Tyto oblasti se poté rozdělují na velké množství témat a forem vzdělávání, ze kterých následně pěstoun vybírá.

7.2 FORMY VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ

Vzdělávání pěstounů spadá nejen do neformálního vzdělávání, ale i do oblasti občanského vzdělávání.

„Občanské vzdělávání je zaměřené na práva a povinnosti osob v jejich rolích občanských, politických, společenských i rodinných a způsobů, jak tyto role zodpovědně a účinně naplňovat.“⁷⁶

Povinné vzdělávání pěstounů je důležité k výchově dětí v pěstounské péči. Jeho důležitost nelze opomíjet ani zanedbávat. Je však potřeba, aby si pěstouni byli důležitostí vědomi, aby vzdělávání bylo uzpůsobeno jejich potřebám, aby bylo prováděno atraktivní formou a bylo uzpůsobeno jejich časovým možnostem.

Důležitost povinného vzdělávání stanovuje vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, § 5. *„Jedná se o získávání nových informací a schopností v oblasti péče o dítě, získávání znalostí a dovedností při péči o specifické skupiny dětí, poskytování péče při změnách spojených se vzděláváním nebo vývojovými fázemi dítěte, zvládání krizových situací, návrat dítěte do původní rodiny a přechod do náhradní rodiny a přípravu dítěte na osamostatňování se související se zletilostí a odchodem z náhradní péče.“⁷⁷*

⁷⁶ DVOŘÁKOVÁ, M., ŠERÁK, M. *Andragogika a vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2016. s. 116. ISBN 978-80-7308-694-7.

⁷⁷ ČESKO. Vyhláška č. 473 ze dne 1. ledna 2022 o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Zákony pro lid.cz* [online]. © 2012. [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-473#p5>

Pro formy vzdělávání pěstounů se velice často užívá blended learning, který je zaměřen na kurzy, semináře, ale také workshopy. Jedná se o formu vzdělávání, ve které se spojuje tradiční prezenční vyučování s e-learningem, tedy s elektronickými zařízeními, které výuku dělají atraktivnější.⁷⁸

1. Přípravné vzdělávání

Přípravné vzdělávání je určené pro osoby, které se chtějí stát pěstounskými rodiči. Na přípravném vzdělávání by budoucím pěstounům měla být vysvětlena problematika náhradní rodinné péče opuštěných a ohrožených dětí (jaké jsou jejich potřeby, pocity, chování). Měli by být obeznámeni s minulostí dítěte a s možnými změnami, které vzniknou po příchodu dítěte do rodiny. Přípravné vzdělávání budoucím pěstounům také umožňuje podporu v jejich nové funkci pěstouna a pomoc se získáním důvěry a navázáním vztahů s dítětem, které přijímají.⁷⁹

Délka přípravného kurzu se liší u dlouhodobých pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu. Je důležitá pro oba typy pěstounské péče, avšak pěstouni na přechodnou dobu musí být psychicky silnějšími ve smyslu, že dítě, které přijímají, bude v jejich rodině pouze krátkou dobu, než mu bude nalezena adoptivní rodina, nebo než se uskuteční návrat k biologickým rodičům. Tito pěstouni musí k dítěti přistupovat odlišným způsobem než pěstouni dlouhodobí, a proto jejich přípravné vzdělávání musí být vedeno odlišným způsobem.

Přípravný kurz pro dlouhodobé pěstouny činí minimálně 48 hodin a u pěstounů na přechodnou dobu minimálně 72 hodin. Tento kurz vždy zajišťuje krajský úřad.⁸⁰

⁷⁸ VETEŠKA, J., VACÍNOVÁ, T. a kol. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých: andragogika na prahu 21. století*. 1. vyd. Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2011. s. 153. ISBN 978-80-7452-012-9.

⁷⁹ HANUŠOVÁ, L., HANOUSKOVÁ, L. *Specifika vzdělávání pěstounů z řad příbuzných* [online]. © [cit. 2022-01-29]. s. 6. Dostupné z: https://www.centrumpodpory.cz/soubory/ke-stazeni/Rozum-a-cit/Specifika_vzdelavani_pestounu_z_rad_pribuznych.pdf

⁸⁰ VANČÁKOVÁ, M. *Virtuální knihovna: Vzdělávání pěstounů* [online]. © [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/nahradni-rodinna-pece/sluzby-pro-pestouny/vzdelavani-pestounu/>

2. Průběžné vzdělávání

Průběžným vzděláváním je míněn typ vzdělávání, který je v bakalářské práci opakovaně zmiňován. Jedná se o vzdělávání pro všechny osoby, které mají v jakémkoli druhu pěstounské péče svěřené dítě. Je to státem nařízené, povinné vzdělávání v rozsahu 24 hodin ve 12 po sobě jdoucích měsících.

Průběžné vzdělávání je možné praktikovat v mnoha formách, které si sám pěstoun může zvolit dle svých časových možností, druhu tématu, v kterém se vzdělává či pouze v osobní preferenci. Cíl je vždy stejný. Naplnit počet hodin povinného vzdělávání.

a) Jednodenní semináře

Z pravidla bývají převážně v týdnu a jeden den o víkendu. Jsou tedy vhodnější pro pěstouny, kteří nemají v týdnu povinnosti a najdou tedy vhodněji termín semináře než pěstouni, kteří se mohou zúčastnit pouze o víkendu. Každý seminář je zaměřen na jiné téma, podle kterých si pěstouni vybírají jim vyhovující.

Pěstouni mají také možnost semináře, které již navštívili nebo mají v plánu navštívit doplnit dalšími, specializovanými semináři, které pořádají jiné subjekty.⁸¹

b) Klubová setkání

Klubová setkání jsou vedena odborníkem a určena pro více pěstounů. Čas strávený na tomto setkání se rozděluje na 2 etapy. Jedna je zaměřena na téma, které si pěstouni společně vybrali. Druhá je zaměřena na diskuzi mezi pěstouny, kdy si vzájemně vyměňují poznatky a zkušenosti s výchovou pěstounských dětí.

c) Supervizní setkání pěstounů

Supervize je setkání více lidí v tomto případě pěstounů. Toto setkání je vedené tzv. supervizorem, odborníkem zaměřeným na supervize a dané téma. Supervizor zde s pěstouny řeší dané téma formou společné komunikace. Cílem by měl být převážně osobní růst pěstounů v oblastech výchovy dětí.

⁸¹ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 80. ISBN 978-80262-1020-7.

d) Víkendové vzdělávání s programem pro děti

Tento typ vzdělávání je vhodný pro pěstouny, kteří se vzdělávání nemohou zúčastnit v týdnu. Zde si pěstouni splní velkou část povinných hodin najednou a zároveň zde je vymyšlený zábavný program pro děti. Klíčoví pracovníci využívají toho, že rodiny nejsou v domácím prostředí a jsou vytrženi z jejich běžného života, díky čemuž s nimi pracovníci mohou mnohem více komunikovat na jiné úrovni než při běžném setkání.⁸²

e) Terapeutické a relaxační víkendy

Tento druh je na obdobném principu, jako víkendové vzdělávání, avšak je zde zajištěn oddělený program pro rodiče a pro děti. Rodiče se tak vzdělávají a zároveň si „odpočinou“ od dětí. Jsou zde také programy pro celou rodinu.

f) Besedy u kulatého stolu

Podobné jako klubové setkání, je zde přítomno více pěstounů ve stejném čase. Odborník zde vede přednášku o daném tématu, problematice.

g) Den pěstounských rodin

Jak již z názvu plyne, je to den určený pro celé rodiny, pěstouny i děti, které mají v péči. Je daný plán aktivit pro pěstouny po čas celého dne.

h) Přednášky a konference

Zde jsou účastní pěstouni na předem určeném místě, kde naslouchají přednášejícímu, který je odborníkem v dané problematice, v daném tématu, na které je přednáška či konference zaměřena. Tento typ je obdobný besedě či semináři, avšak spolu s nimi patří k méně zábavnějším možnostem vzdělávání. Pro některé lidi více vyhovující.

⁸² PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 81. ISBN 978-80262-1020-7.

PRAKTICKÁ ČÁST

8 VÝZKUM

8.1 CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumu je zjistit, jaký mají pěstounské rodiny postoj k povinnému vzdělávání, co považují za klady a zápory. Zjistit, co rodiny motivovalo stát se pěstouny a jak obtížné bylo se s dětmi adaptovat a vytvořit citové pouto. Jaký mají sociální pracovníci pohled na povinné vzdělávání pěstounů a jak poctivě tuto povinnost splňují.

8.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY

Jelikož je cíl bakalářské práce velice strukturovaný, bylo vhodné vytvořit specifikující výzkumné otázky a na ně navazující hypotézy.

Výzkumné otázky

1. Jsou si pěstouni vědomi důležitosti povinného vzdělávání?
2. Jsou pěstouni motivováni stát se pěstounskými rodiči vnitřními či vnějšími vlivy?
3. Jsou sociální pracovníci obeznámeny s důležitostí povinného vzdělávání pěstounů?

Hypotézy

1. Většina respondentů rozumí důležitosti povinného vzdělávání, ale snížila by počet hodin.
2. Většina respondentů se stala pěstouny náhlou životní situací, kdy musela pomoci příbuzenskému dítěti – motivace vnitřní, rodina.
3. Respondentům vyhovuje, že si mohou vybrat téma vzdělávání, které považují za užitečné a že si mohou vybrat formu vzdělávání, která jim vyhovuje.
4. Respondenti potvrdí, že pěstouni si svou povinnost plní, ale z velké většiny jim musí být termín připomínán.
5. Respondenti potvrzují důležitost povinného vzdělávání, ale většina by provedla změny pro zvýšení zájmu pěstounů.

8.3 VÝZKUMNÝ VZOREK

Pro naplnění empirického výzkumu bakalářské práce byly zapotřebí dva výzkumné vzorky.

Oba výzkumné vzorky jsou k nalezení na oddělení pěstounské péče úřadu Magistrátu města Most. Sociální pracovníce pracují na této pozici řadu let a mají velké množství zkušeností s různými typy pěstounských rodin, proto byly pro vypracování rozhovoru vhodnými a důvěryhodnými zdroji. O své zkušenosti se s autorkou velice rády podělily.

Dalším výzkumným vzorkem jsou rodiny, které již jsou evidovány jako pěstounské. Mají v péči dítě nebo děti a jsou seznámeny s povinným vzděláváním. Těmto rodinám byl poskytnut dotazník o 15 otázkách, ze kterých vyplývají odpovědi na výzkumné otázky. Pěstouni jsou vedeni v databázi stejného úřadu a dotazníky jsou pěstounům předávány na jejich osobních návštěvách na úřadu a za pomoci sociálních pracovníc při osobních návštěvách v rodině pěstounů.

8.4 METODIKA VÝZKUMU

Pro zodpovězení výzkumných otázek, potvrzení či vyvrácení hypotéz a tím směrovanému naplnění výzkumného cíle byl zvolen kvantitativní i kvalitativní typ výzkumu. Kvantitativní výzkum spočíval převážně v osobním sběru dat, ale také proběhl sběr dat prostřednictvím prostředníka, kterým v tuto chvíli byly sociální pracovníce.

Kvalitativní výzkum je vhodný, pokud má výzkumník dostatek času pro sběr dat. Tento typ výzkumu mu umožňuje dlouhodobě získávat data a tím pádem se řadí mezi nejdůvěryhodnější výzkumy.

Základní metody:

1. Rozhovor

Mezi nejčastěji užívanou kvalitativní metodu se řadí rozhovor, který je použitý jako jedna z metod v empirickém výzkumu této bakalářské práce. Pro rozhovor musí mít výzkumník vyhraněn dostatek času a být na něj připravený.

Před uskutečněním rozhovoru, si musí výzkumník promyslet obsah otázek, v jaké formě bude otázka vypadat a v jakém pořadí je bude pokládat, jelikož je důležitá návaznost

a smyslnost. Začátek je důležitý pro navození uvolněné atmosféry. Naopak při ukončování rozhovoru může výzkumník získat důležité informace, které během rozhovoru neproběhly.⁸³

Typy rozhovorů: „*strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami, rozhovor pomocí návodu, neformální rozhovor, narativní rozhovor, fenomenologický rozhovor*“⁸⁴

2. Skupinová diskuse, interview

Skupinová diskuse je velice podobná metodě rozhovoru s tím rozdílem, že rozhovor probíhá s jednotlivcem, kdežto diskuse či interview s celou skupinou. Zkušenosti vypovídají, že pokud je skupinová diskuse správně vedena, účastníci se dokáží natolik uvolnit, aby odhalili své způsoby jednání a postoje, které aplikují v běžném životě.⁸⁵

Kvantitativní výzkum je vhodný, pokud tazatel nemá dostatek času. Jde tedy o výzkum, který je časově nenáročný, avšak neznamená to, že výzkumník nemusí být nijak zvlášť orientovaný v problematice. Velká nevýhoda tohoto typu výzkumu je ve věrohodnosti. Jelikož respondenti zodpovídají např. na otázky v dotazníku, mohou zaškrtnout odpověď, která není pravdivá. Pro kvantitativní výzkum je důležité promyšlení problému, stanovení správných výzkumných otázek a hypotéz.

Nejvíce využívaným kvantitativním výzkumem je dotazník. Dotazník je předem promyšlený s předem připravenými jasně formulovanými otázkami, na které respondent odpovídá písemnou formou.⁸⁶

⁸³ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 166, 167. ISBN 978-80-7367-485-4.

⁸⁴ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 6. ISBN 978-80-7367-485-4.

⁸⁵ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 182. ISBN 978-80-7367-485-4.

⁸⁶ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada publishing, 2007. s. 163. ISBN 978-80-247-1369-4.

8.5 REALIZACE VÝZKUMU

Pro naplnění výzkumu byly užity metody rozhovoru a dotazníkové šetření.

Dotazník byl sestaven na základě 15 otázek, týkající se dané problematiky. Obsahuje převážně uzavřené otázky, avšak nejsou opomenuty polootevřené otázky, ve kterých má respondent možnost odpovědět dle vlastních zkušeností, a také 2 otevřené otázky, ve kterých si respondenti mohou napsat vlastní názor, který vychází z jejich zkušeností.

O vyplnění dotazníku bylo požádáno 46 respondentů. Návratnost byla 42 dotazníků, jelikož zbylí 4 pěstouni nezodpověděli otevřené otázky č. 13 a 14 a dotazník nemohl být vyhodnocen. Pěstouni z důvodu GDPR souhlasili se zveřejněním jejich odpovědí.

Převážnou část vyplněných dotazníků autorka získala za pomoci sociálních pracovníc, které poté autorce poskytly rozhovor. Autorka měla možnost se s částí pěstounských rodin setkat osobně. Představila a přiblížila jim důležitost jejich pravdivých odpovědí. Poskytla jim stručné informace, k čemu dotazník slouží, seznámila s problematikou a uklidnila je, že vše probíhá v naprosté anonymitě a zveřejněny budou pouze statistiky odpovědí, ne však jejich jméno. Zbylé dotazníky pěstounům sociální pracovníce předaly osobně při návštěvě v domácnosti a stejně, jako autorka je před zahájením seznámily s problematikou a sdělily důležitost pravdivých odpovědí.

Jelikož autorce s dotazníky byly nápomocné sociální pracovníce, časová náročnost zde nebyla velká. Dotazníky od pěstounů, se kterými se setkala sama autorka, získala během 2 dnů a za 6 dnů získala dotazníky, se kterými jí pomáhaly sociální pracovníce.

Druhou metodou je strukturovaný rozhovor. Autorka si předem připravila otázky doplňující téma bakalářské práce a zjištění problematiky z profesionálního úhlu pohledu. Otázky v rozhovoru jsou sestaveny tak, že i přes to, že je strukturovaný, mají respondenti možnost říci svůj názor k jednotlivým otázkám. Rozhovor autorce poskytly 3 sociální pracovníce.

Sociální pracovníce z důvodu GDPR žádaly o nezveřejňování jejich jména.

Před zahájením rozhovoru bylo sociálním pracovnícím obdobně jako pěstounským rodinám vysvětleno, k čemu autorce rozhovor slouží.

Autorka se s každou sociální pracovnící osobně setkala a uspořádala rozhovor. Každý rozhovor byl i s komunikací mimo stanovené otázky přibližně 30-45 minut dlouhý.

9 ROZHOVORY

9.1 ROZHOVOR Č. 1

Jméno: Sociální pracovnice na pozici doprovázení pěstounských rodin

Věk: 47

1. Jak dlouho již vykonáváte profesi sociální pracovnice?

27 let, z toho 7 let v oblasti pěstounské péče

2. Za tu dobu zájem o pěstounství přibývá nebo se spíše vytrácí?

Odpověď není úplně jednoznačná. Na počátku určitě byl zájem větší a pěstouni přibývali, pak došlo k útlumu a nyní se zájem opět pomalu zvedá, což souvisí s novelou zákona.

3. Je podle Vás pěstounství důležité? A pokud ano, proč?

Jednoznačně ano, zejména profesionální pěstounská péče. U příbuzenské pěstounské péče o tom někdy pochybuji.

Náhradní rodinné prostředí pro ohrožené děti hraje důležitou roli ve vývoji dítěte, vytváří mu bezpečné prostředí, má možnost vytváření vztahů, dostává se mu od pěstouna podpory.

4. Z jakého důvodu se podle Vás rodiny stávají pěstouny?

U příbuzenské pěstounské péče je důvodem selhání péče biologických rodičů. U pěstounů dlouhodobých či přechodných je motivace různá: vlastní potřeba se realizovat – berou to jako práci, nebo pak citové důvody – potřeba ohroženému dítěti nabídnout lásku, péči, domov.

5. Co si myslíte o povinném vzdělávání pěstounů? Je důležité? A pokud ano/ne, proč?

Za sebe vnímám povinné vzdělávání pěstounů jako potřebné a důležité. Pěstounům přináší pocit sdílení, poskytování nových informací, přehled ve službách a legislativě. Pomáhá řešit problémy související s péčí o dítě a jeho výchovou a možnost získat nové odborné informace o dané problematice.

6. Jak se podle Vás pěstounské rodiny staví k povinnému vzdělávání? Nemají problém se zapamatováním termínů a jejich plněním?

Se vzdělávací povinností se každý pere jinak. Nadpoloviční většina ji přijímá, jako přínosnou a termíny jsou schopni sami si hlídat a plní ji bez problémů, dokonce se podílejí na volbě témat. Pak je tu třetina, která to bere skutečně jako povinnost a pouze si to odsedí, např. si během školení hraje s telefonem. A pak je tu část, která svými mentálními schopnostmi jeho přínos není schopna přijmout a docházku je potřeba hlídat.

7. Je něco, co byste změnila, ubrala, či doplnila do povinného vzdělávání pěstounů?

Zaměřila bych svou pozornost na přípravu pěstouna ještě před přijetím dítěte, zejména u příbuzenské pěstounské péče, kde žádná příprava není.

A jestli bych něco přidala? To asi ne. Vzhledem k tomu, že výběr témat záleží čistě na pěstounovi, anebo doprovázející organizaci máme všichni dostatečný prostor v čem se vzdělávat.

8. Je něco, co by podle Vás změnilo povinné vzdělávání pěstounské rodiny?

Domnívám se, že většina by jej zrušila, zejména po novele zákona, která příbuzným ubrala na finanční odměně.

9.2 ROZHOVOR Č. 2

Jméno: Sociální pracovnice na pozici doprovázení pěstounských rodin

Věk: 42

1. Jak dlouho již vykonáváte profesi sociální pracovnice?

Téměř 7 let v doprovázení pěstounských rodin.

2. Za tu dobu zájem o pěstounství přibývá nebo se spíše vytrácí?

Myslím si, že zájem o pěstounství se celkově spíše zvyšuje, ale myslím, že především u příbuzenské pěstounské péče. Klasických „profí pěstounů“ je nedostatek.

3. Je podle Vás pěstounství důležité? A pokud ano, proč?

Ano, je zde možnost napravení rodinné disfunkce, šance dítěte na lepší život.

4. Z jakého důvodu se podle Vás rodiny stávají pěstouny?

Myslím si, že to jsou především finanční potíže v rodině. Nelze se divit, dítě vyžaduje finanční výdaje a nechtějí děti svěřit do péče cizí osoby. Také věří, že se rodiče napraví ve smyslu velmi časté drogové závislosti, vězeňství a podobně.

5. Co si myslíte o povinném vzdělávání pěstounů? Je důležité? A pokud ano/ne, proč?

Myslím, že je velmi důležité, ale problémem je neochota pěstounů se vzdělávat. Berou to jako nutné zlo. Mají pocit, že již několik dětí vychovali, ale samozřejmě si nepřiznávají své selhání při výchově, opakující se vzorec výchovy nebo přepečovávání. A proč? Kvůli pochopení reality, možnost zlepšit své výchovné působení, poradenství ve všech oblastech a v neposlední řadě možnost konzultace s odborníky, sdílení s jinými pěstouny. Občas vznikne problém na straně lektorů, kdy nepřizpůsobí výklad všem intelektuálním schopnostem, anebo zvolí výklad jako přednášku, což pečující osoby nebaví. Nejvíce se nám osvědčilo sdílení, interakce ve výkladu, uvolněná atmosféra včetně příjemného prostředí.

6. Jak se podle Vás pěstounské rodiny staví k povinnému vzdělávání? Nemají problém se zapamatováním termínů a jejich plněním?

V současnou chvíli máme možnost jim nabídnout 2 formy vzdělávání – prostřednictvím víkendových pobytů a klasických seminářů, o termínech jsou všichni včas informováni. Termíny dodržují, ale vycházíme vstříc i u změny náhradních termínů, např. z důvodu zaměstnání, případně jiných vážnějších potíží, termín změnit. U víkendových pobytů již nelze měnit termíny, jelikož jsou již v rámci výběrových řízení pobyty uhrazeny. Pečující osoby si je tedy musí nahradit a uhradit samy, v případě, že se nejedná o zvlášť závažný problém, kvůli kterému nemohou jet, (např. neplánovaná operace apod.). V případě, že si nesplní touto formou vzdělávání, musí si ho nahradit sami (např. formou samostudia literatury, filmů a následné konzultace s tematikou náhradní rodinné péče, výchovy apod.).

7. Je něco, co byste změnila, ubrala, či doplnila do povinného vzdělávání pěstounů?

Více bych zaměřila vzdělávání na individuálního člověka tak, aby vycházelo z jejich aktuálních potíží, často finanční gramotnost nebo výchovné potíže, aby nezůstalo jen u přednášek, ale aktivně se na nich podílela i pečující osoba. Rozhodně nejsem pro e-learningový způsob výuky. Nic pěstounům nepředá.

Navíc bych zpříjemnila výuku, ale bohužel je vše řízeno omezenými financemi, podpořila bych více interaktivitu a v kombinaci s víkendovým pobytem, alespoň na 1 víkend. O víkendový pobyt by si pečující osoba více odpočinula, měla možnost někam vyjet, jela by se svěřenými dětmi, kde by se podíleli na společných tématech, jako je financování formou hry, komunikace a výměna rolí formou hry atd.

8. Je něco, co by podle Vás změnilo na povinném vzdělávání pěstounské rodiny?

Asi bych se opakovala, jako u otázky 7. Myslím si, že pěstouni by chtěli změnit podobné věci.

9.3 ROZHOVOR Č. 3

Jméno: Sociální pracovníce na pozici doprovázení pěstounských rodin

Věk: 38

1. Jak dlouho již vykonáváte profesi sociální pracovníce?

Sociální pracovnící jsem devátým rokem a s pěstounskými rodinami pracuji šestým rokem.

2. Za tu dobu zájem o pěstounství přibývá nebo se spíše vytrácí?

Myslím si, že zájem spíše klesá, protože se o pěstunech často mluví s despektem a převládá obecné povědomí, že si děti berou kvůli financím.

3. Je podle Vás pěstounství důležité? A pokud ano, proč?

Podle mě je to nejpřirozenější forma náhradní rodinné péče, která se nejvíce podobá prostředí, které dítě potřebuje.

4. Z jakého důvodu se podle Vás rodiny stávají pěstouny?

Z mých zkušeností je to hlavně proto, že to vyžaduje situace, když se v jejich okolí objeví dítě, kterému by hrozila ústavní výchova. Málokdo o tom přemýšlel, že by se tomu chtěl věnovat.

5. Co si myslíte o povinném vzdělávání pěstounů? Je důležité? A pokud ano/ne, proč?

Myslím si, že důležité je, protože děti, které přišly z různých důvodů o rodiče, potřebují jinou péči než běžné děti, proto je potřeba se vzdělávat.

6. Jak se podle Vás pěstounské rodiny staví k povinnému vzdělávání? Nemají problém se zapamatováním termínů a jejich plněním?

Já si myslím, že to není ani tak o termínech nebo tématech. Máme pěstouny, kteří by se vzdělávali nad požadovaný limit, protože je dané téma zajímavá a máme pěstouny, kteří nemají splněnou ani hodinu, ať je téma či forma vzdělávání jakákoliv.

7. Je něco, co byste změnila, ubrala, či doplnila do povinného vzdělávání pěstounů?

Rozšířila bych okruh témat. V současné době můžete vzdělávat pěstouny jen ve výchově a péči, ale třeba finanční gramotnost v pravém smyslu tam být nemůže, protože přímo nesouvisí s výchovou a péčí o svěřené dítě. Přitom pokud se rodina dostane do finančních potíží, tak to má zásadní vliv na dítě. Tak to bych tam určitě přidala. Počet hodin mi přijde adekvátní. Co mi tam ještě chybí je to, že pokud si pěstoun neplní vzdělávání bez zásadních důvodů, tak se vlastně nic neděje, což mi přijde jako nerovný přístup.

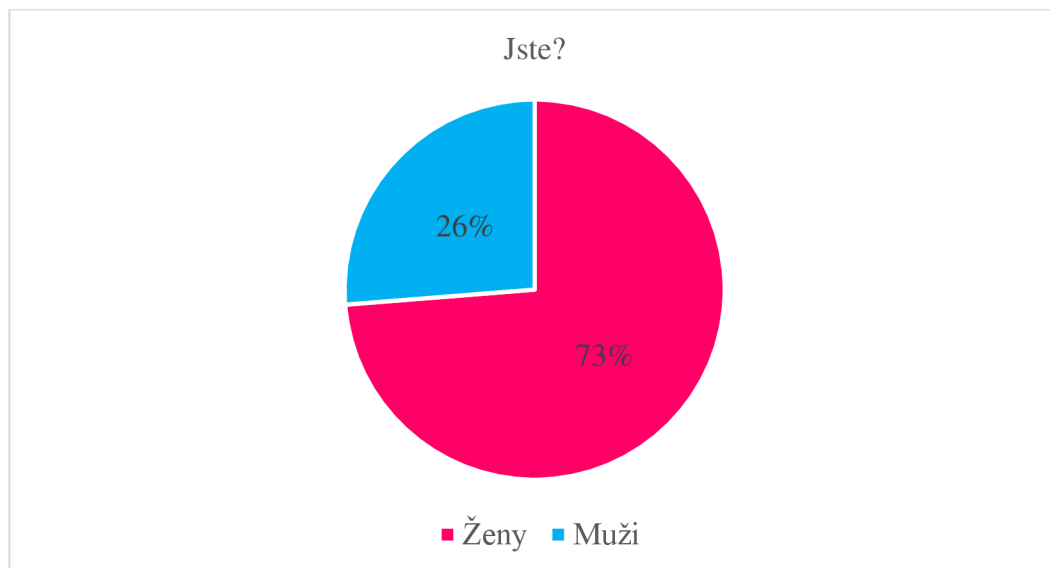
8. Je něco, co by podle Vás změnilo na povinném vzdělávání pěstounské rodiny?

Ano. Určitě. Řada rodin by povinné vzdělávání zrušila úplně. To vyplývá z rozhovoru s nimi. Některým přijde, že je tam stanoveno moc hodin, že by to nechali dle potřeby.

10 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Otázka první se dotazuje na pohlaví pěstounů. Graf níže znázorňuje procentuální zastoupení. Ze 42 dotazovaných pěstounů je 11 mužů a 31 žen.

Graf 1: Pohlaví pěstounů

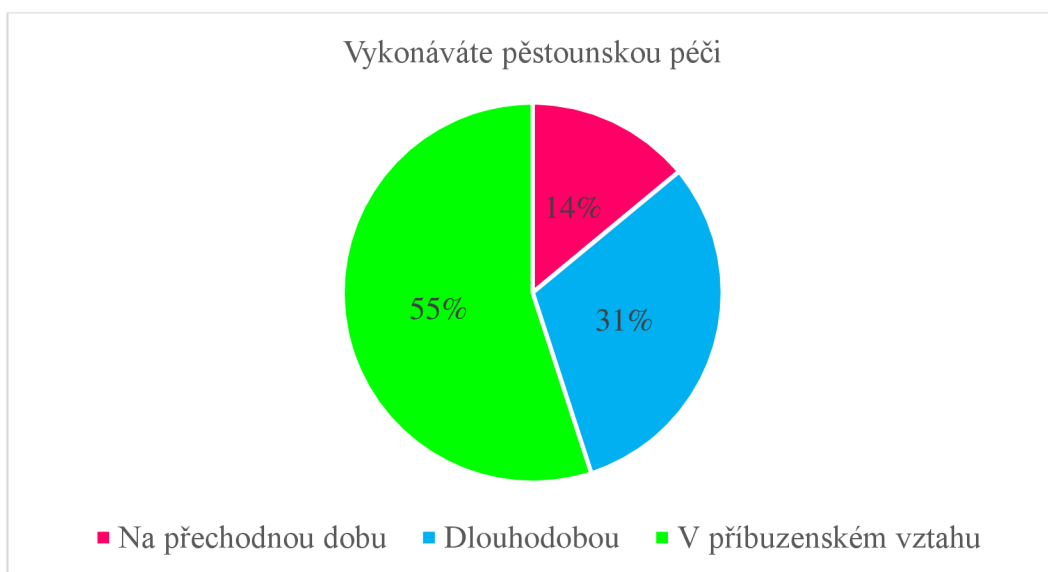

Zdroj⁸⁷

Otázka druhá se táže na druh pěstounské péče, kterou respondenti vykonávají. Následující graf ukazuje, že největší zastoupení má příbuzenská pěstounská péči, což je z celkového počtu dotazovaných 23, dále dlouhodobá pěstounská péče s počtem 13 a poslední místo zastává pěstounská péče na přechodnou dobu s počtem 6 respondentů.

⁸⁷ Autor práce, 2022 (vlastní šetření)

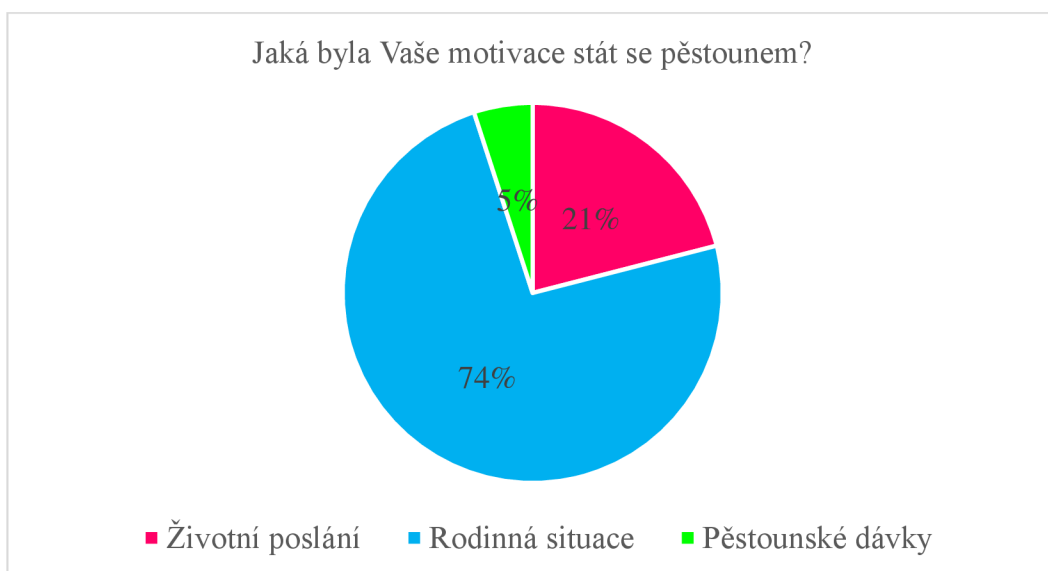
Graf 2: Typ pěstounské péče

Zdroj⁸⁸

Otázka třetí zjišťuje motivaci pěstounů. Nikdo neodpověděl vlastní odpovědí. 31 respondentů je motivováno rodinnou situací. 9 respondentů pociťuje potřebu pomoci a 2 pěstouni přiznali, že pěstounství vykonávají z důvodu pěstounských dávek.

Graf 3: Motivace pěstounství

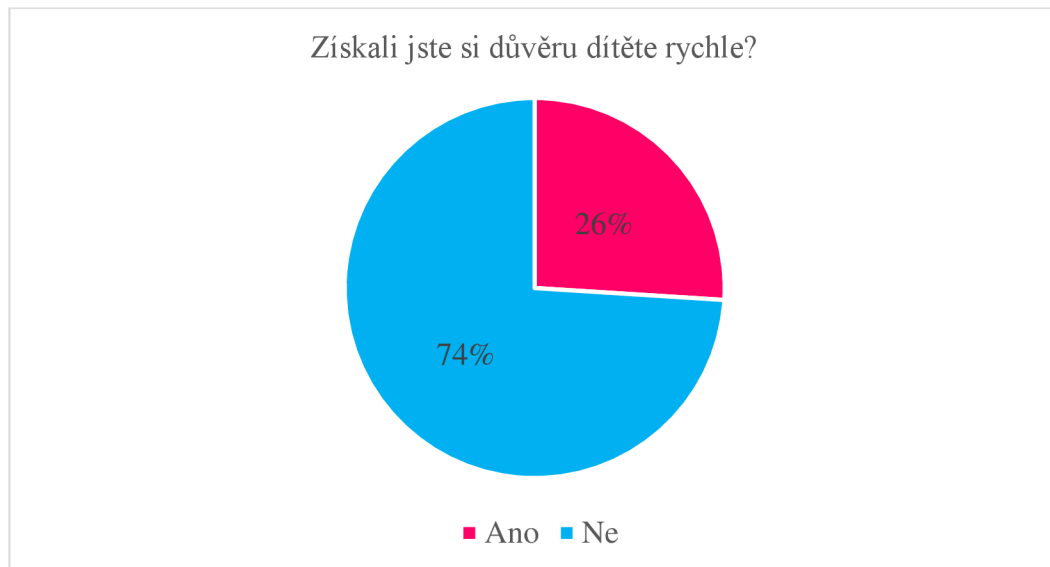
Zdroj⁸⁹

⁸⁸ Autor práce, 2022 (vlastní šetření)

⁸⁹ Autor práce, 2022 (vlastní šetření)

Otázka čtvrtá zjišťuje snadnost získání důvěry dítěte. Graf níže vykazuje procentuální část odpovědí, kdy si důvěru získalo snadno 11 respondentů a hůře 31 respondentů.

Graf 4: Získání důvěry

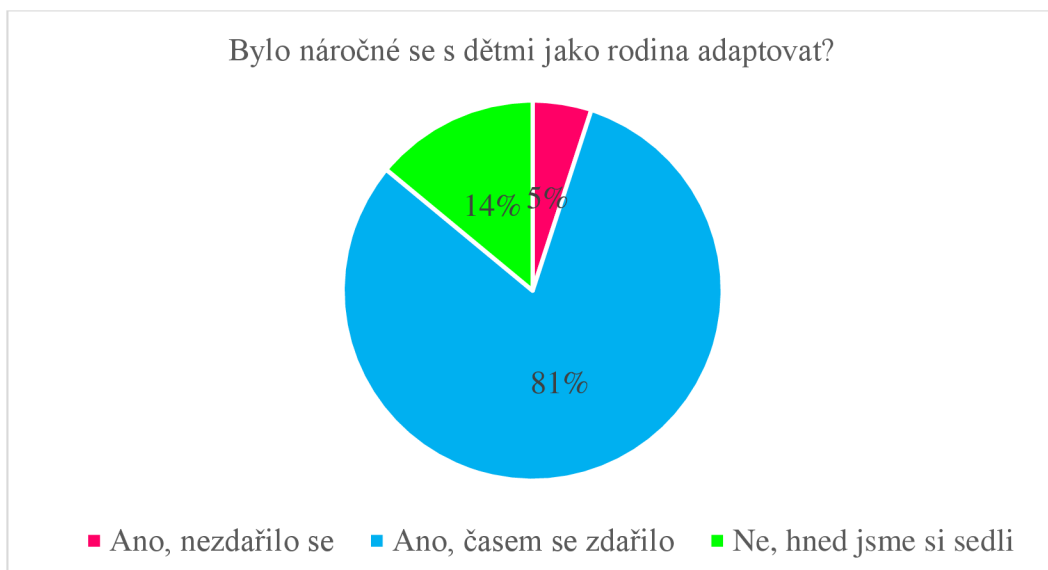

Zdroj⁹⁰

Otázka pátá se zaměřuje na náročnost adaptace celé rodiny. Kdy 34 respondentů odpovědělo, že po určitém čase se s dítětem adaptovali, 6 respondentů tvrdí, že vše funguje ihned a 2 respondenti sdělili, že se adaptace nepodařila.

⁹⁰ Autor práce, 2022 (vlastní šetření)

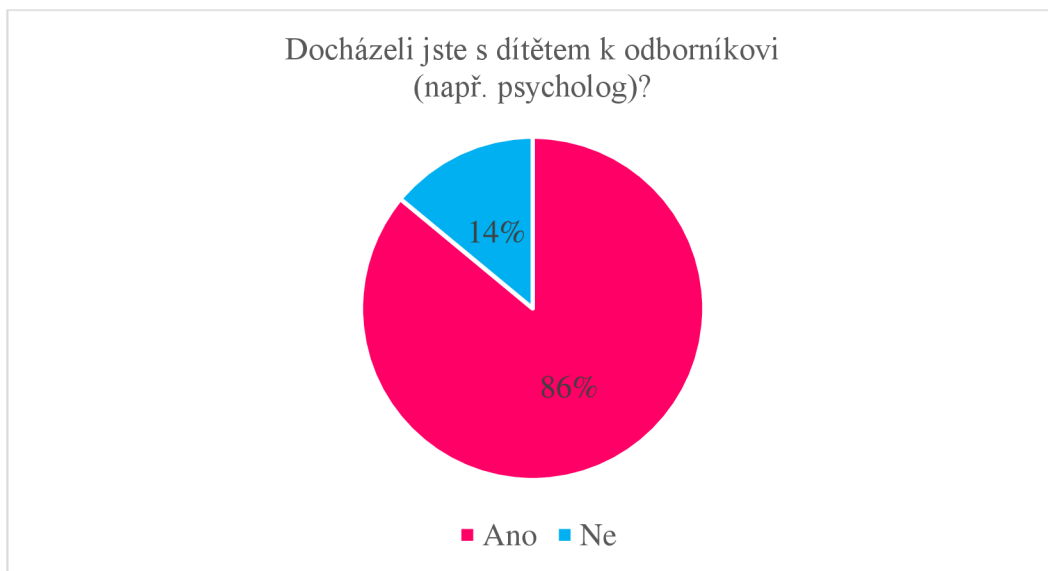
Graf 5: Adaptace s pěstounskými dětmi

Zdroj⁹¹

Otázka šestá zjišťuje, zda respondenti s dítětem docházejí k lékařským odborníkům. 36 zodpovědělo, že odborníky navštěvují, jak znázorňuje graf níže a 6 nenavštěvuje.

Graf 6: Docházení k odborníkovi

Zdroj⁹²

⁹¹ Autor práce, 2022 (vlastní šetření)

⁹² Autor práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf znázorňuje názor pěstounů na vzdělávání. Důležité je ze 42 respondentů pro 31.

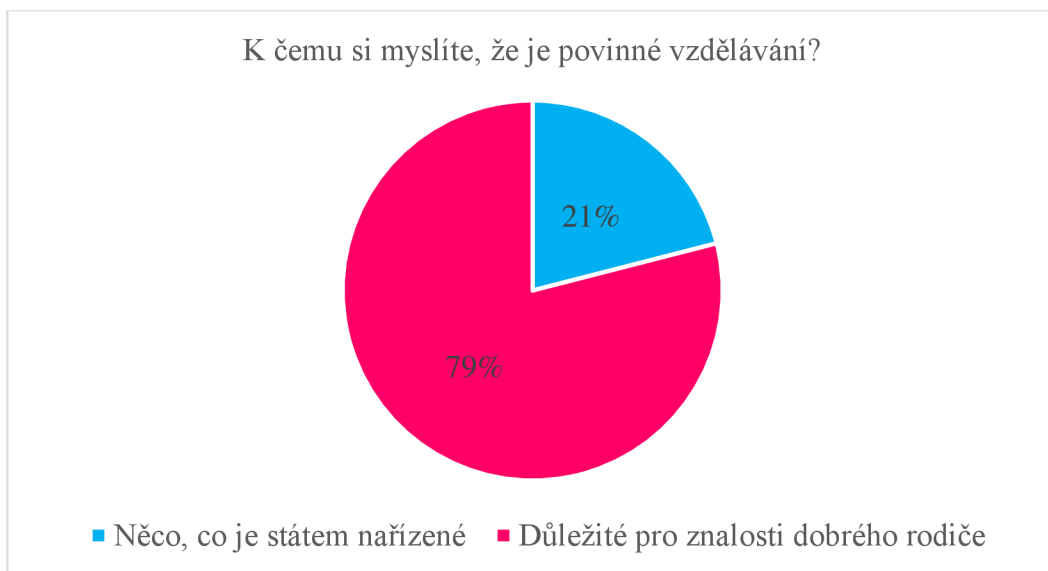
Graf 7: Povinné vzdělávání pěstounů

Zdroj⁹³

Graf níže znázorňuje **otázku osmou**, která zjišťuje důvod vzdělávání. 9 respondentů vzdělávání bere jako státem nařízenou povinnost a 33 zná pravý význam vzdělávání.

Graf 8: Důležitost povinného vzdělávání

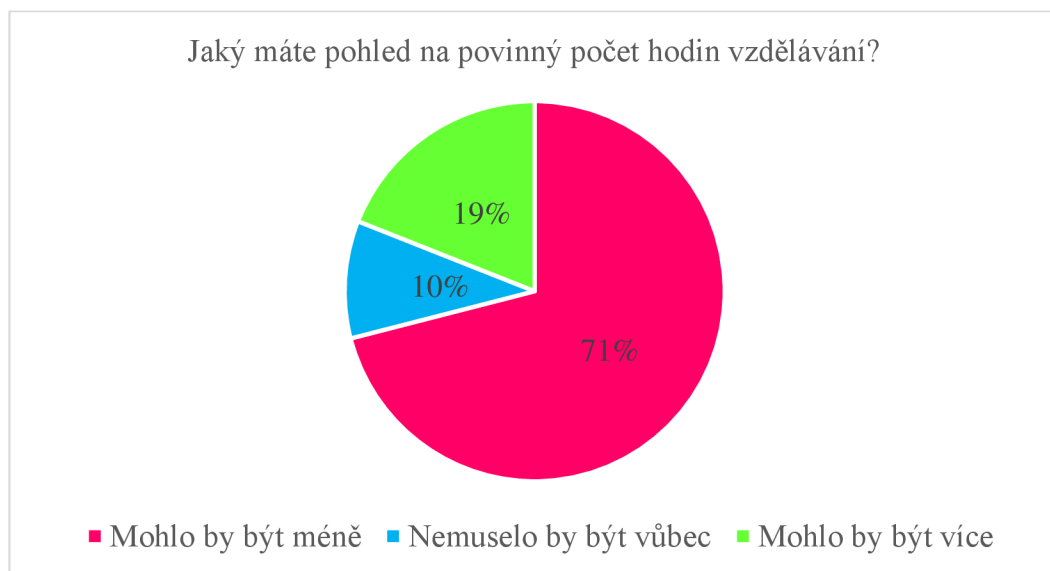
Zdroj⁹⁴

⁹³ Autor práce, 2022 (vlastní šetření)

⁹⁴ Autor práce, 2022 (vlastní šetření)

Otázka devátá zjišťuje názor na počet hodin. Níže znázorněno, že 30 respondentů by počet snížila a pouze 8 respondentů by hodiny zvýšila, 4 respondenti nepotřebují vzdělávání vůbec.

Graf 9: Počet hodin vzdělávání

Zdroj⁹⁵

Otázka desátá zjišťuje užitečnost vzdělávání v praxi. Graf znázorňuje, že většina respondentů, celkem 32 poznatky ze vzdělávání využila a pouze 10 respondentů ne.

⁹⁵ Autor práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 10: Užitečnost povinného vzdělávání

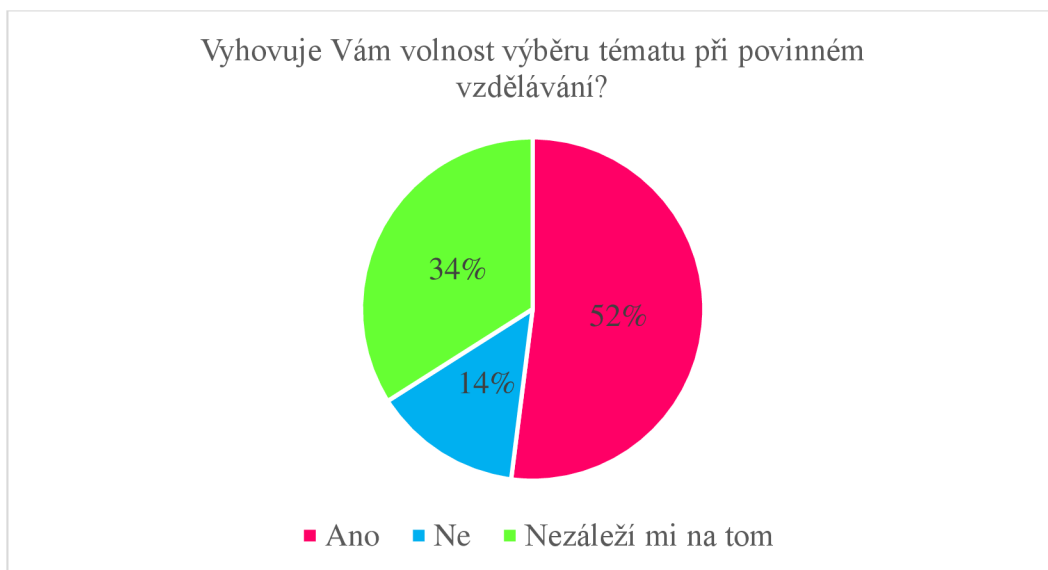

Zdroj⁹⁶

Otázka jedenáctá je zaměřena na názor pěstounů o možnosti výběru tématu vzdělávání. Níže je graficky znázorněno, že nejvíce respondentů je spokojeno s možností výběru, celkem 22. 6 respondentů není rádo, jelikož vybírají pouze z povinnosti a zbylým 14 respondentům na tom nezáleží.

⁹⁶ Autor práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 11: Témata povinného vzdělávání

Zdroj⁹⁷

Dvanáctá otázka se táže, zda pěstounům vyhovuje možnost vybrat si způsob vzdělávání a níže je graficky znázorněna odpověď, kde všichni respondenti souhlasí.

Graf 12: Formy povinného vzdělávání

Zdroj⁹⁸

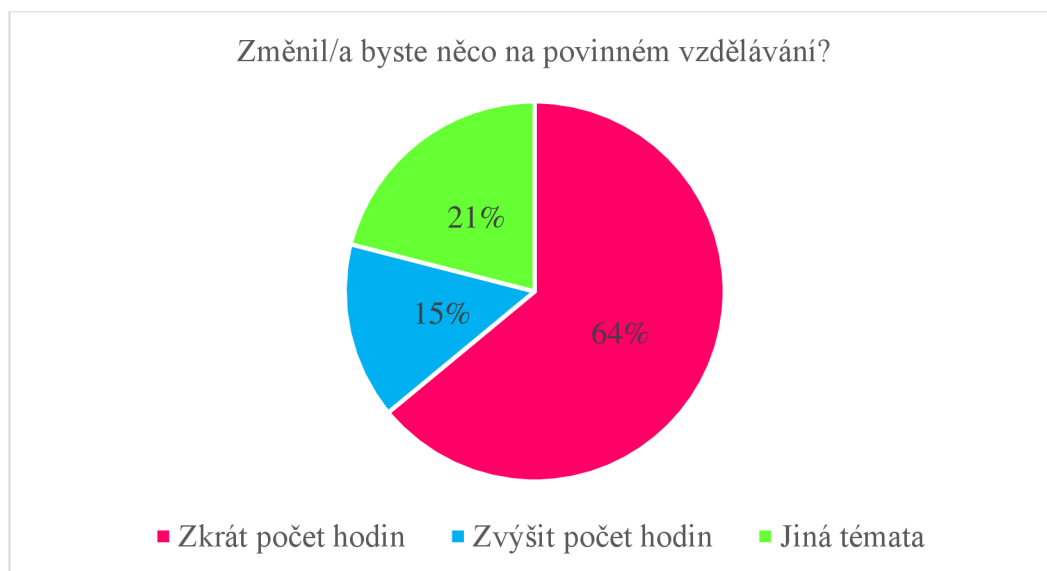
⁹⁷ Autor práce, 2022 (vlastní šetření)

⁹⁸ Autor práce, 2022 (vlastní šetření)

Třináctá a čtrnáctá otázka je zaměřena na otevřenou odpověď, kdy pěstouni mají napsat alespoň jeden klad a alespoň jeden zápor, který vnímají v povinném vzdělávání. U respondentů je vidno, že v této problematice mají obdobné názory, pouze vždy jinak napsané. U záporu se převážná většina respondentů shodla v tom, že jako zápor vzdělávání uvedli jeho povinnost, do čehož autorka zahrnuje např. respondenty zmiňovaný daný rozsah hodin či daný časový interval pro splnění vzdělávání. Také se v dotaznících objevili odpovědi, že vzdělávání je zbytečné, nudné či náročné. Jako klad vzdělávání byl naopak nejčastěji zodpovídan vikendový pobyt, výběr témat, výběr způsobu vzdělávání, učení se, jak být lepší rodič, jak se dítě po jízlivé životní zkušenosti cítí, jak se k takovému dítěti chovat, ale také možnost samostudia a že je důležité.

Otázka patnáctá zjišťuje, co by pěstouni chtěli na povinném vzdělávání změnit. Žádný z respondentů nevytvořil vlastní odpověď, pouze zodpověděli otázky v možnosti výběru. Níže jsou graficky znázorněny procentuální odpovědi. Nejvíce respondentů sdělilo, že by snížili počet hodin, celkem 27, naopak nejméně respondentů by počet hodin zvýšil, celkem 6 a téma by změnilo 9 respondentů.

Graf 13: Změny povinného vzdělávání

Zdroj⁹⁹

⁹⁹ Autor práce, 2022 (vlastní šetření)

11 VYHODNOCENÍ EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ

První výzkumná otázka zní: *Jsou si pěstouni vědomi důležitosti povinného vzdělávání?*

Na tuto otázku navazuje hypotéza č. 1: *Většina respondentů rozumí důležitosti povinného vzdělávání, ale snížili by počet hodin.*

V dotazníkovém šetření výzkumnou otázku zodpovídá otázka č. 7 (Co si myslíte o povinném vzdělávání?), otázka č. 8 (K čemu si myslíte, že je povinné vzdělávání?) a pro potvrzení či vyvrácení hypotéz otázka č. 9 (Jaký máte pohled na povinný počet hodin vzdělávání).

Dle odpovědí respondentů lze vyvodit závěr, že více než polovina dotazovaných si uvědomuje důležitost povinného vzdělávání, avšak jsou také vysoká čísla v názoru, že vzdělávání je pro pěstouny zbytečné. Tuto výzkumnou otázku obohacuje otázka v rozhovoru č. 6 (Jak se podle Vás pěstounské rodiny staví k povinnému vzdělávání?). Sociální pracovníce mají své odpovědi podobné s výsledky dotazníkového šetření. Sdělily, že stále převažuje počet rodin, které si vzdělávání plní rády, ale jsou mezi nimi tací, kteří vzděláváním opovrhují.

Hypotéza č. 1 byla **potvrzena**. Většina respondentů chápe důležitost povinného vzdělávání a nadpoloviční většina se přiklání k menšímu počtu hodin vzdělávání.

Druhá výzkumná otázka zní: *Jsou pěstouni motivováni stát se pěstounskými rodiči vnitřními či vnějšími vlivy?*

Navazující hypotéza č. 2: *Většina respondentů se stala pěstouny náhlou životní situací, kdy musela pomoci příbuzenskému dítěti – motivace vnitřní, rodina.*

V dotazníkovém šetření výzkumnou otázku zodpovídá otázka č. 3 (Jaká byla Vaše motivace stát se pěstounem?).

Respondenti se stali pěstouny převážně z důvodu rodinné události, z čehož vyplývá, že motivace většiny vychází z vnitřních vlivů. Tím je hypotéza č. 2 **potvrzena**.

Díky rozhovoru se sociálními pracovníci je otázka obohacena o více informací. Otázkou č. 1 (Za tu dobu zájem o pěstounství přibývá nebo se spíše vytrácí?) a otázkou č. 4 (Z jakého důvodu se podle Vás rodiny stávají pěstouny?). U otázky č. 1 se sociální pracovníce v odpovědích příliš neshodovaly, z čehož vyhází odpověď, že pěstounství

nemizí, ale ani nepřibývá. Sociální pracovníce se také převážně shodují s dotazníkovým šetřením, že pěstouni mají motivaci spíše vnitřní.

Hypotéza č. 3: *Respondentům vyhovuje, že si mohou vybrat téma vzdělávání, které považují za užitečné a že si mohou vybrat formu vzdělávání, která jim vyhovuje.*

Hypotéza **potvrzena** otázkami v dotazníkovém šetření č. 11 (Vyhovuje Vám volnost výběru tématu při povinném vzdělávání?) a č. 12 (Vyhovuje Vám možnost výběru formy vzdělávání?). Většinou vyhovuje, že si mohou vybrat téma vzdělávání dle své potřeby. V otázce č. 12 jednoznačně všichni respondenti zodpověděli, že možnost výběru formy vzdělávání jim vyhovuje.

Hypotéza č. 4: *Respondenti potvrdí, že pěstouni si svou povinnost plní, ale z velké většiny jim musí být termín připomínán.*

Hypotéze **vyvrácena**. Sociální pracovníce v otázce č. 6 (Jak se podle Vás pěstounské rodiny staví k povinnému vzdělávání? Nemají problém se zapamatováním termínů a jejich plněním?) odpovídají, že jsou mezi námi pěstouni, kteří si svou povinnost plní rády, nevadil by jim vyšší počet hodin a termíny jim připomínat nemusí, ale také zmiňují, že je mnoho pěstounů, kteří si vzdělávání plnit nechtějí a termíny se jim musejí připomínat.

Třetí výzkumná otázka zní: *Jsou sociální pracovníce obeznámeni s důležitostí povinného vzdělávání pěstounů?*

Navazující hypotéza č. 5: *Respondenti potvrzují důležitost povinného vzdělávání, ale většina by provedla změny pro zvýšení zájmu pěstounů.*

Odpovědi se nachází v kvalitativním výzkumu. Otázka č. 5 (Co si myslíte o povinném vzdělávání pěstounů? Je důležité? A pokud ano/ne, proč?) a č. 7 (Je něco, co byste změnila, ubrala, či doplnila do povinného vzdělávání pěstounů?)

Sociální pracovníce jsou si vědomi, že povinné vzdělávání je velmi důležité.

Hypotéza **potvrzena**, jelikož sociální pracovníce si jsou vědomi důležitosti a většina pracovníků se shodla ve změně témat vzdělávání, přesněji přidání témat, např. finanční gramotnosti, ve které tyto rodiny vzdělání potřebují, ale není jim umožněno.

V rozhovorech autorka nejdříve zjišťovala, jak dlouho sociální pracovníce na dané pozici pracují, aby bylo zřejmé, že sociální pracovníce svou profesí vykonávají řadu let a jejich zkušenosti jsou opravdu rozmanité. Poté se rozhovor zaměřoval na danou problematiku.

V odpovědích sociálních pracovníc je zřejmé, že se velice často shodují či od sebe jen mírně odlišují. Díky této formě sběru dat bakalářská práce získala nezpochybnitelná fakta, na která je potřeba se zaměřit. Ukázalo se, že sociální pracovníce jsou pro svou pozici vhodné, protože dobře rozumí důležitosti profese pěstounů a také mají na paměti důležitost vzdělávání pěstounů. Přesně vysvětlily, v čem dle nich důležitost spočívá a takový pohled by měly mít i rodiny pěstounské. Sdělily, že je mnoho pěstounů, kteří by povinné vzdělávání zrušili, nebaví je, a dokonce hledají způsoby a výmluvy, jak se mu vyhnout. Výjimky existují i v této oblasti. Ty by počet hodin rády i navýšily. Sociální pracovníce poznamenaly velice zajímavou úvahu. Sdělily, že v povinném vzdělávání by bylo dobré, kdyby byla možnost výběru tématu v problematice financí. Nicméně to možné není, jelikož se finanční gramotnost netýká výchovy a výchovných či psychických problémů dětí. Pěstouni často trpí finanční gramotností, což pro dítě není nejvhodnější vzor pro život.

Rozhovory v podstatě potvrdily pravdu v odpovědích v dotazníkovém šetření. Je zřejmé, že pěstouni odpovídali pravdivě, pravděpodobně z důvodu anonymity. Přibližují společnosti vznikající problém v oblasti pěstounství, neboť z nich vychází, že novely zákona a nepříznivé podmínky, jak je pěstouni vnímají, vedou spíše ke snižování pěstounství. Ale mělo by to být naopak. Pěstounství přibývat, aby byl co nejmenší počet dětí v ústavním zařízení. V bakalářské práci je zajisté velké množství skutečností, ve kterých se společnost může zamyslet a vynasnažit se je změnit. Pěstounů by se mělo také více dotazovat na jejich názor ohledně vzdělávání, uvědomovat je v jeho důležitosti a zjišťovat, jak by jim plnění vzdělávání vyhovovalo. Také by bylo důležité zamyslet se nad tím, co pěstounské rodiny nejvíce postihuje a zařadit to do vzdělávacího programu (např. sociálními pracovníci zmiňovaná finanční gramotnost).

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaký mají pěstounské rodiny postoj k povinnému vzdělávání, co považují za klady a zápory. Zjistit, co rodiny motivovalo stát se pěstouny a jak obtížné bylo se s dětmi adaptovat a vytvořit citové pouto, jaký mají sociální pracovníci pohled na povinné vzdělávání pěstounů a jak poctivě tuto povinnost splňují.

Tento cíl byl naplněn praktickou částí bakalářské práce. Ta prostřednictvím dotazníkového šetření a rozhovorů nachází odpovědi na výzkumné otázky a mimo jednu vyvrácenou hypotézu veškeré potvrzuje. Rozhovory bakalářskou práci obohatily o zkušenosti sociálních pracovníků, a tím rozšířily pohled na danou problematiku.

Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že rodiny se stávají pěstouny nejčastěji z důvodu jistého rodinného problému. K tomu se sociální pracovníci vyjadřují, že příbuzenská forma je často využívají z finančního důvodu. Pěstouni také sdělili, že není snadné získat si důvěru dítěte, ale po určitém čase se většinou podaří. Sociální pracovníci se shodují v důležitosti vzdělávání a také, že pěstouni si povinné vzdělávání plní, ale existují i tací, co vzdělávání neplní vůbec.

Z celého výzkumu vyplývá, že pěstouni vnímají vzdělávání spíše jako povinnost, kterou by si dobrovolně nezvolili. Existují tací, co nařízenou povinnost dokáží obejít. Bohužel se nepřímo potvrdilo, že mnoho pěstounů tuto profesi využívá za účelem peněz, které tím od státu získá.

Problematika pěstounství je závažné téma. Postoj pěstounů ke vzdělávání a důvodu výkonu pěstounské péče, je ve znalosti obecné roviny vnímán jako problém, kdy pěstouni často tuto profesi vykonávají z důvodu sociálních dávek. V pěstounské péči mají příbuzné dítě, které stále žije u svých biologických rodičů. Pěstouni se také snaží vzdělávání vyhnout. Je potřeba pěstounům vysvětlit, že vzdělávání je v jejich roli důležité a bylo by vhodné zaměřit se na změny, který pěstounům vzdělávání přiblíží ze zajímavějšího pohledu a dosáhne se tak úspěšnějších čísel v oblasti vzdělávání.

Na závěr by autorka chtěla podotknout, že svou prací upozornila na problematiku vzdělávání pěstounských rodin a také problematiku pěstounství jako takového (výkon pouze z finančního důvodu). A pomohla tak upozornit na existující problém a možnosti zabránit jeho rozšiřování.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- BERG, K. I. *Posílení rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0500-5.
- DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. 1. vyd. Praha: Avicenum zdravotnické nakladatelství, 1986. ISBN neuvedeno.
- DVOŘÁKOVÁ, M., ŠERÁK, M. *Andragogika a vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2016. ISBN 978-80-7308-694-7.
- HAVLÍK, R. a KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-635-7.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
- CHRÁSKA, M. *Metody kvantitativního výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- LANGMEIER, J. a MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. 4. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-1983-5.
- MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.
- MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-19-9.
- MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-58-X.
- NOVOTNÁ, V. a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*. 1. vyd. Anag, 2014. ISBN 978-80-7263-914-4.
- PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1020-7.

PLAMÍNEK, J. *Vzdělávání dospělých*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-4806-1.

PRŮCHA, J., VETEŠKA, J. *Andragogický slovník*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-4748-4.

ŠÍŠKOVÁ, T. *Průvodce rodinnou mediací*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1157-0.

VETEŠKA, J. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1026-9.

VETEŠKA, J., VACÍNOVÁ, T. a kol. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých: andragogika na prahu 21. století*. 1. vyd. Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2011. ISBN 978-80-7452-012-9.

ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

Seznam použitých internetových zdrojů

HANUŠOVÁ, L., HANOUSKOVÁ, L. Specifika vzdělávání pěstounů z řad příbuzných [online]. © s. 6. Dostupné z: https://www.centrumpodpory.cz/soubory/ke-stazeni/Rozum-a-cit/Specifika_vzdelavani_pestounu_z_rad_pribuznych.pdf

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Formy náhradní rodinné péče [online]. © Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/formy-nahradni-rodinne-pece>

STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. Svěření dítěte do péče jiné osoby [online]. © Dostupné z: <https://www.nahradnirodina.cz/svereni-ditete-do-pece-jine-osoby>

ÚŘAD PRÁCE ČR. Dávky pěstounské péče a zaopatřovací příspěvky [online]. © Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/davky-pestounske-pece-a-zaopatrovaci-prispevky1>

VANČÁKOVÁ, M. Virtuální knihovna: Vzdělávání pěstounů [online]. © Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/nahradni-rodinna-pece/sluzby-pro-pestouny/vzdelavani-pestounu/>

Seznam použitých ostatních zdrojů

ČESKO. Vyhláška č. 473 ze dne 1. ledna 2022 o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. In: Zákony pro lid.cz [online]. © 2012. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-473#p5>

ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 1. července 2021, občanský zákoník. In: Zákony pro lidi.cz [online]. © 2012. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>

ČESKO. Zákon č. 210 ze dne 11. září 1998 o rodině. In: Zákony pro lidi.cz [online]. © 1998. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-210#cast2>

ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 1. února 2022 o sociálně-právní ochraně dětí. In: Zákony pro lidi.cz [online]. © 1999. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359?text=d%C3%A1vky+p%C4%9Bstounsk%C3%A9+p%C3%A9%C4%8D#cast5>

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam grafů

Graf 1: Pohlaví pěstounů	52
Graf 2: Typ pěstounské péče	53
Graf 3: Motivace pěstounství.....	53
Graf 4: Získání důvěry	54
Graf 5: Adaptace s pěstounskými dětmi	55
Graf 6: Docházení k odborníkovi	55
Graf 7: Povinné vzdělávání pěstounů	56
Graf 8: Důležitost povinného vzdělávání	56
Graf 9: Počet hodin vzdělávání	57
Graf 10: Užitečnost povinného vzdělávání	58
Graf 11: Témata povinného vzdělávání	59
Graf 12: Formy povinného vzdělávání	59
Graf 13: Změny povinného vzdělávání.....	60

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník	I
-----------------------------------	----------

Příloha A – Dotazník

Vážený pěstouni,

jsem studentkou Univerzity Jana Amose Komenského a ve své bakalářské práci se zabývám problematikou povinného vzdělávání pěstounských rodin.

Připravila jsem si pro Vás anonymní dotazník, ve kterém se nachází otázky týkající se pěstounství a povinného vzdělávání.

Prosím, na otázky odpovídejte pravdivě a pouze ve vyznačených polích, jinak pro mne bude dotazník neplatný.

Denisa Záborská, DiS.

1. Jste

- Žena
- Muž

2. Vykonáváte pěstounskou péči

- na přechodnou dobu
- dlouhodobou
- v příbuzenském vztahu

3. Jaká byla Vaše motivace stát se pěstounem

- životní poslání – potřeba pomáhat
- rodinná situace – zabránění umístění příbuzného do ústavu
- pěstounské dávky – lepší než chodit do práce
- jiné:

4. Získali jste si důvěru dítěte rychle

- ano
- ne

5. Bylo náročné se s dětmi jako rodina adaptovat

- ano a bohužel se adaptace nezdařila
- ano, ale časem jsme se naučili žít jako rodina
- ne, hned jsme si společně sedli

6. Docházeli jste s dítětem k nějakému odborníkovi, jako je např. psycholog, jelikož jste děti z počátku nezvládali kvůli jejich životním zkušenostem

- ano, sami bychom to nezvládli
- ne, s dítětem jsme dokázali pracovat sami a „uzdravit“ jeho psychickou stránku

7. Co si myslíte o povinném vzdělávání

- je zbytečné
- je důležité

8. K čemu si myslíte, že je povinné vzdělávání?

- něco, co je státem nařízené, ale pěstounovi nijak nepomůže
- pěstounská péče je velmi náročné povolání, pěstoun je pro dítě vzorem a vzdělávání ho učí, jak být vzorem správným

9. Jaký máte pohled na povinný počet hodin vzdělávání

- mohlo by být méně
- nemuselo by být vůbec
- mohlo by být více

10. Bylo Vám někdy povinné vzdělávání nápomocné k výchově dětí v pěstounské péči

- ano
- ne

11. Vyhovuje Vám volnost výběru tématu při povinném vzdělávání

- ano, vždy vybírám téma, které mi aktuálně bude užitečně k výchově
- ne, vybírám jen z povinnosti
- nezáleží mi na tom

12. Vyhovuje Vám možnost výběru formy vzdělávání (seminář, přednáška, víkendový pobyt)

- ano
- ne

13. Jaké jsou podle Vás klady povinného vzdělávání (Alespoň 1)

.....

14. Jaké jsou podle Vás zápory povinného vzdělávání (Alespoň 1)

.....

15. Změnil/a byste něco na povinném vzdělávání

- zkrátit počet hodin
- zvýšit počet hodin
- jiná témata
- jiné:

Děkuji za Váš čas. 😊

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Denisa Zábranská

Obor: Andragogika

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Postoje pěstounů k povinnému vzdělávání

Rok: 2022

Počet stran textu bez příloh: 56

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů českých použitých zdrojů: 19

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 5

Počet ostatních použitých zdrojů: 4

Vedoucí práce: PhDr. Jindra Stříbrská, Ph.D.